

Hajrudin AGINČIĆ

zbirka pseudo priča

Za izdavača
Hajrudin AGINČIĆ

IK LEGENDARNA KNJIGA
11103 Beograd, Stevana Sremca 1
legendarnaknjiga@gmail.com
www.legendarnaknjiga.rs

Urednica
Katarina AGINČIĆ

Prelom i dizajn korica
Hajrudin AGINČIĆ

Štampa
Skripta Internacional

TIRAŽ
100

Hajrudin AGINČIĆ
PRAV(D)A NA FILMU - zbirka pseudo priča
© Hajrudin Aginčić, MMXXIII

Na koricama je naslovna strana francuskih dnevnih novina
Le Petit Journal, od nedelje 23. decembra 1894. godine.
Ilustracija *Suđenje Alfredu Drajfusu*.

Sva prava zadržana.
Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti,
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

Beograd, 2023.
Prvo izdanje

Sadržaj

Predgovor.....	9
Bes.....	12
Rašomon.....	13
12 gnevni ljudi.....	14
Staze slave.....	16
Svedok optužbe.....	18
Prinuda.....	20
Anatomija ubistva.....	22
Naslediće vetar.....	24
Nirnberški proces.....	26
Ubiti pticu rugalicu.....	28
Hladnokrvno.....	30
Pravda za sve.....	31
Kramer protiv Kramera.....	33
Krotitelj Morant.....	34
Presuda.....	36
Nazubljena oštrica.....	38
Tanka plava linija.....	39
Optužena.....	41
Plač u tami.....	43
Istinski vernik.....	44
Muzička kutija.....	46
Nedokazana krivica.....	47
Preokret sreće.....	48
Kolektivna tužba.....	50
Predaj mu.....	53
Džej Ef Kej.....	57
Nekoliko dobri ljudi.....	59
U ime oca.....	61
Filadelfija.....	63
Iskonski strah.....	65
Vreme za ubijanje.....	66

Narod protiv Larija Flinta.....	67
Đavolji advokat.....	69
Čudotvorac.....	70
Amistad.....	71
Građanska tužba.....	73
Sneg pada na kedar.....	75
Probuđena savest.....	76
Zemlja na severu.....	78
Proglasite me krivim.....	81
Pukotina.....	84
Presuda.....	86
Đavolji čvor.....	87
Narod protiv O. Džeja Simpsona.....	88
Poricanje.....	90
Pink.....	93
Uvreda.....	95
Maršal.....	97
Slučaj Kolini.....	98
Ja, optužujem.....	100
Pravo na prigovor.....	101
Mutne vode.....	102
Koliko vredi život?.....	103
Suđenje Čikaškoj sedmorici.....	105
Odjavna špica.....	107

Hajrudin Aginčić

PRAV(D)A NA FILMU
ZBIRKA PSEUDO PRIČA

© Copyright MMXXIII **legendarna knjiga**
Sva prava zadržana.

Katarini

„Užasno je ono društvo u kome uopšte nema pravnih merila. Ali društvo u kojem nema drugih merila, osim pravnih, nije dostojno čoveka.“

Aleksandar Solženjicin u govoru diplomcima Harvarda, 8. juna 1978. godine.

Predgovor

Vrhunska priča, kakva je recimo u romanu „Zločin i kazna“, funkcioniše na više nivoa - najpre kao policijski triler (antijunak ubija staru ženu iz pohlepe; sâm se prijavljuje kao učinilac zločina i sudi mu se), zatim kao fikcija u svrhu metafizičkog učenja (student prava živi u bedi i veruje u moralnu superiornost nad starom lihvarkom, odlučuje da je ubije, prisvoji njen novac i živi po zasluži; misao traje dok ne postupi po svom moralnom imperativu, nakon čega se Raskoljnikov slama). Fikcija je postala filozofski san u filozofiji Fridriha Ničea i njegovog Nadčoveka, oslobođenog tradicionalnih moralnih skrupula. U ovim okvirima našla su se najmanje dva nivoa velikog romana Dostojevskog i savršeno koegzistiraju. Umetničko delo se ovim pokazuje kao uporište za razumevanje pravnih normi i posledica koje nastupaju njihovim nepoštovanjem.

Tekstovi koji slede objašnjavaju pojedine zakone putem filmskih priča. Film kao masovni medij, često izuzetnog umetničkog domašaja, dopire do velikog broja ljudi zainteresovanih za razne oblasti ljudskog delovanja. Pravdoljubivost i sloboda, kao najznačajnije etičke kategorije, imanentne su čoveku čak i kada ne deluje tako.

Svaka od njih svoje mesto nalazi i u sudnici, a u izvesnom smislu one predstavljaju kako dispoziciju tako i sankciju. Najveća zakonom ustanovljena sankcija slobodi je njeno ograničenje - zatvor.

Nažalost, u većini filmova koji su predmet tekstova pred vama, najveća pretnja junacima je smrtna kazna. Takođe, preti im: sudska zabluda, stepenovanje krivice, tlačenje ekonomski slabije strane, razumna sumnja i materijalna istina. Na kraju, svima je zajednička borba sa nepravdom. U nekoliko retkih primera film je uspeo da ispravi tu nepravdu. Najčešće, samo se pobrinuo da priča ne ostane neispričana. Dajući prikaz filmske priče, ali i isečak potencijalnog člana zakona na koji bi se priča odnosila, tekstovi ove knjige teže da uspostave vezu fikcije i stvarnosti na korist čitaocu.

U krivičnom postupku tužilaštvo često zavisi od operativnih radnji policije. Ipak, teško je zamisliti da tužilaštvo isti takav postupak pokrene protiv policije, npr. zbog policijske brutalnosti. Nezavisno sudstvo proklamovano je Ustavom, ali vrlo često od takvog slova u praksi nema mnogo (nažalost, papir trpi sve). Stvari prepuštene same sebi teže haosu, nezavisno sudstvo bi moralo biti imperativ jer „upravo je nezavisnost sudstva ono što nas drži slobodnim“. Čovek kao institucija, od sudnice do stvarnih i filmskih junaka Dejvida Lina i Stivena Spilberga, nekad je sve što je neophodno. Pojedinač, borac za ljudska prava, trebalo bi da se suprotstavlja sistemu upravo onim sredstvom koji je ustanovio sistem sâm. Zakon je taj koji bi trebalo da služi svojoj osnovnoj svrsi - pravdi. Ova neprestana borba, data je celim filmskim podžanrom koji se zove „courtroom drama“ (sudska drama).

Marlon Brando, igrajući prekaljenog advokata lišenog svake iluzije, u filmu „Sušna bela sezona“ (A Dry White Season, 1989) izgovara: „Pravda i pravo u najboljem slučaju mogu da se opišu kao daleki rođaci. Ovde, u Južnoj Africi, ti rođaci čak ni ne govore“. Ovom preciznom replikom uklonjena je svaka sumnja čoveka koji pokušava da izjednači ta dva tako različita pojma, bez obzira na njihovu sličnost u našem jeziku. Ako se „law“ prevede kao zakon, različitost pojmova daleko je jasnija; koliko god pravo razlikujemo od krivog i približavamo pravdi, zakon nedvosmisleno približavamo sili, folklorno i suštinski.

Film je eskapizam, a Holivud fabrika snova. Legendarni Steven Spielberg jedan je od osnivača filmske produkcije koja nam imenom saopštava da snovi funkcionišu („Dream Works“). Filmovi, poput snova, mogu pružiti beg ljudima koji ne mogu da podnesu realnost. Filmovi pred vama bazirani su na istinitim događajima. Oni nisu beg, već otrežnjujući sudar sa realnošću.

Slavoj Žižek u svojoj parafrazi Žaka Lakana kazuje da je realnost za ljude koji ne podnose snove. Snovi su često košmari, baš kao i događaji u prikazima odabranih filmova. U Žižekovom stilu - ako želite više stvarnosti od stvarnosti same, pogledajte neke od pomenutih filmova. Usput ćete naučiti i ponešto o zakonu. Pred vama su najznačajniji filmski primeri borbe za pravdu na bojnom polju zvanom sudnica.

Autor

Fury (1936) – Bes
režija: Fric Lang
uloge: Spenser Trejsi i Silvija Sidni

#linčovanje #pokušaj_krivičnog_dela

Pravda učinjena bez nepristrasnosti uvek je u opasnosti da ne bude pravda. U Zakoniku o krivičnom postupku propisana je dužnost suda da nepristrasno oceni izvedene dokaze i da na osnovu njih sa jednakom pažnjom utvrdi činjenice koje terete ili idu u korist okrivljenom. Ukoliko postoje okolnosti koje izazivaju sumnju u nepristrasnost suda, isti mora biti izuzet. Sve navedeno ne važi kada o pravdi odlučuje svetina. „Rulja ne misli“ i tako linčuje nevinog čoveka. On preživi napad, ali fingira svoju smrt u nameri da vinovnike zločina privede pravdi, dajući im priliku koju oni njemu nisu. Javni tužilac pokreće krivični postupak protiv 22 učesnika linča za krivično delo ubistva. U filmu je neminovna moralna pouka koja diktira kraj. Ipak, u stvarnosti, vinovnicima bi na teret bio stavljen najmanje pokušaj ubistva, jer kako kaže protagonist: „To što sam preživeo, nije njihova krivica“. Iako je izostala smrt kao posledica, ubistvo nije dovršeno samo usled okolnosti koje nisu zavisile od učinioca.

Ko sa umišljajem započne izvršenje krivičnog dela, ali ga ne dovrši, kazniće se za pokušaj krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a za pokušaj drugog krivičnog dela samo kad zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj. Učinilac će se za pokušaj kazniti kaznom propisanom za krivično delo, ili ublaženom kaznom.

Rashomon (1950)
režija: Akira Kurosava
uloge: Toširo Mifune i Takaši Šimura

#dokazi_i_verovatnoća #priča #ljudske_slabosti

Svi neposredni ili posredni učesnici u zločinu daju svoj iskaz pred sudom kojim predsedava sudija van kadra, tj. sâm gledalac (s obzirom da učesnici daju iskaz gledajući direktno u kameru, sledi da je sud naš). Jedan događaj se menja u zavisnosti od toga ko ga pripoveda. Uvek smo heroji u svojoj, a zlikovci u tuđim pričama.

Ostaje pitanje kako dokazati ono što se dogodilo, jer svaki od svedoka priča drugačiju priču. Dolazimo do verovatnoće. Sud jeste naš, pa kome poklanjamo poverenje? Materijalnih dokaza nema. Ocena se usložnjava, jer svaki od učesnika na neki način tereti i samog sebe. Za konačan sud neophodno je poznavanje kulture samurajskog, srednjovekovnog Japana. Gledalac traga za pričom nekog od likova koja ispunjava standard razumne sumnje, tj. onom koja je dovoljno uverljiva da bude van svake razumne sumnje.

Film je o ljudskim slabostima i psihologiji, o priči i pričanju, različitoj u zavisnosti ko je vaš pripovedač, te kome poklanjate poverenje. To govori o sudijskoj verziranosti svakog pojedinačnog gledaoca. Ne radi se o znanju, već o čojstvu. Kakav ste čovek, takav ste i sudija.

12 Angry Men (1957) - 12 gnevni ljudi
režija: Sidni Lumet
uloge: Henri Fonda, Li Džej Kob i Edvard Bins

#porota #dokazi #ubistvo #standard_van_razumne_sumnje

Dvanaest porotnika odlučuje o krivici tinejdžera okrivljenog za ubistvo oca. U oba slučaja, bio nevin ili kriv, odluka mora biti jednoglasna. U suprotnom, porota je „vezana“, poništava se ceo postupak, te se pristupa novom suđenju sa novim porotnicima. Porotnici su ubeđeni u krivicu tinejdžera, osim jednog koji želi da se sve činjenice preispitaju, pre nego što ga proglase krivim i tako osude na smrtnu kaznu. Ono što porotnici treba da utvrde je krivica van razumne sumnje, a ona podrazumeva da:

Ne mora postojati sigurnost, ali mora postojati visoki stepen verovatnoće. Dokaz van razumne sumnje ne znači dokaz bez ijedne senke sumnje. Ako protiv nekog čoveka postoje tako jaki dokazi da u njegovu korist preostaje samo neka daleka mogućnost, koja se može odbaciti rečenicom "naravno da je to moguće, ali nije nipošto verovatno", optužba je dokazana van razumne sumnje - ali ništa manje od toga nije zadovoljavajuće.

Međutim, ako svaki element krivičnog dela nije dokazan van razumne sumnje, tj. ukoliko postoji razumna sumnja u krivicu optuženog, on se oslobađa. Nužna posledica pretpostavke nevinosti i standarda dokazivanja van razumne sumnje je da se bilo koja dvosmislenost ili sumnja koja proizlazi iz dokaza izvedenih tokom suđenja reši u korist optuženog. Pretpostavka nevinosti stavlja teret utvrđivanja krivice optuženog na tužilaštvo, obavezno da dokaže svoje navode standardom van razumne sumnje, dok je odbrana optuženog usmerena ka potkopavanju

argumentacije tužilaštva (izazivanju razumne sumnje).

Film „12 gnevni ljudi“ dao je razumnu sumnju otelotvorenu kroz lik porotnika broj 8. Tužilački narativ nije mu dovoljno ubedljiv da ne pomisli da se priča mogla odigrati i drugačije, što porotnik broj 8 postepeno iznosi drugim porotnicima. Nažalost, porotnici u velikoj meri nisu vezani za činjenice, već za emocionalne „argumente“. Ipak, bio je dovoljan samo jedan, čovek kao institucija, koji pravi razliku.

Kad je reč o ovom filmu, neophodno je napomenuti da je reč o jednom od najboljih i najuticajnih filmova svih vremena. Na sajtu IMDb (Internet movie database) film ima ocenu 9/10 na osnovu ogromnog broja glasova, na sajtu Rotten Tomatoes ima ocenu 100% na osnovu 58 recenzija i čak 97% na osnovu glasova publike. Slično je i na sajtu Metacritic. Ovakva reputacija čini film obaveznim štivom za sve filmofile i pravnike. Dugo prikazivan u poslovnim školama, služio je ilustraciji timske dinamike i tehnike rešavanja konflikata. U jednom od mnogobrojnih prikazivanja na pravnim fakultetima, sudija Vrhovnog suda SAD napomenula je kako je, radivši u nižim sudovima, porotnike često savetovala da, za razliku od porotnika u filmu, odluku donose isključivo na osnovu činjenica. Na početku filma, kamere su visoko iznad likova, a upotrebom širokougaonih sočiva dobija se utisak velike prostori-je i velike distance između porotnika. Kako se radnja odvija, kamere se spuštaju na visinu očiju, da bi se pri kraju spustile ispod tog nivoa i krupnim kadrovima naglasile teskobu među porotnicima.

Paths of Glory (1957) – Staze slave
režija: Stenli Kjubrik
uloge: Kirk Daglas i Adolf Menžu

#naređenje_pretpostavljenog #komandna_odgovornost

Pukovnik francuske vojske u Prvom svetskom ratu dobija naređenje da predvodi svoj puk u napadu na jaku nemačku utvrdu. Svi u francuskoj vojsci znaju da je napad suicidalan, a nakon što se završi velikim neuspelom, pretpostavljeni se odlučuju za „žrtvenu jagnjad“ i pozivaju neke jurišnike na odgovornost. Pukovnik, branilac u krivičnim postupcima u civilstvu, preuzima slučaj. Okrivljena su trojica vojnika zbog kukavičluka, onoga što bi se danas nazvalo neispunjenje i napuštanje dužnosti za vreme borbe ili slabljenje borbenog morala. Proces je travestija. Ne postoji pisana optužnica niti zapisničar. Povređeno je svako ljudsko pravo, okrivljeni su oglašeni krivima i osuđeni na smrt. S obzirom na strogu hijerarhiju, neizvršenje vojnog naređenja nosi krivičnu i svojevrsnu moralnu odgovornost. Otud se nameće pitanje - kako postupiti kada je očigledno da će posledice naređenja biti štetne po samu vojsku?

U glavi 35 Krivičnog zakonika RS propisana su krivična dela protiv Vojske Srbije, između ostalih i Neizvršenje i odbijanje izvršenja naređenja i Protivoljenje pretpostavljenom. Kažnjava se, u zavisnosti od oblika, kaznom zatvora od tri meseca do deset godina.

Članom 430 KZ-a propisano je da se potčinjeni neće kazniti ako učini krivično delo po naređenju pretpostavljenog koje se tiče službene dužnosti, osim ako se naređenje odnosilo na delo za koje se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna,

a potčinjeni je znao da izvršenje naređenja predstavlja krivično delo.

Drugim rečima, odgovornost pretpostavljenog za štetu koja je nastala njegovim naređenjem je vrlo ograničena i odnosi se na unutrašnju, hijerarhijsku strukturu i disciplinsku odgovornost (kao što je gubitak službe ili čina). Odgovornost pretpostavljenog ili zapovednika za zločine koji su potčinjeni izvršili pod njegovom komandom druga je vrsta odgovornosti i propisana je Rimskim statutom međunarodnog krivičnog suda (koji je ratifikovala i Srbija) i čl. 384 KZ-a RS. Svodi se na nesprečavanje ili nekažnjavanje krivičnih dela izvršenih od strane potčinjenih lica, tzv. komandnu odgovornost.

Prvi osnovni oblik dela čini vojni zapovednik ili lice koje faktički vrši ovu funkciju. Radnja ovog krivičnog dela je nečinjenje, što znači da izvršilac krivičnog dela nije preduzeo mere koje je mogao i bio dužan da preduzme kako bi sprečio izvršenje konkretnog krivičnog dela. Za postojanje ovog krivičnog dela zahteva se umišljaj. Za ovaj oblik krivičnog dela je propisano da će se učinilac kazniti kaznom koja je inače propisana za ono krivično delo koje su njegovi potčinjeni izvršili. Drugi osnovni oblik dela tiče se civilnog pretpostavljenog lica, koje može biti najviši državnik ili visoki službenik.

Witness for the Prosecution (1957) – Svedok optužbe
režija: Bili Vajlder
uloge: Čarls Loton i Marlen Ditrih

#ubistvo #svedočenje_supružnika #krivični_postupak #odbrana

„Svedok optužbe” baziran je na dramskom delu Agate Kristi i obiluje inteligentnim obrtima. Glavni junak je briljantni barister (advokat koji postupa pred višim sudskim instancama). Osumnjičeni je Tajron Pauer, šarmantni pripovedač koji ne može ni sopstvenog baristera da uveri u svoju nevinost. Neuverljivost branjenika onemogućava adekvatnu odbranu. Džon Kvinsi Adams, čuveni advokat, sin jednog od *očeva osnivača* Sjedinjenih Država, rekao je da na osnovu njegovog iskustva slučaj dobija onaj ko ispriča bolju priču (što u adversijalnom krivičnom postupku nije daleko od istine). Dok tužilaštvo iznosi svoj slučaj, barister daje vrhunske prigovore, ali ne može na prigovorima da temelji svoju odbranu, već samo da izazove iskru razumne sumnje u krivicu branjenika.

Pre početka sudskog postupka, baristera posećuje supruga optuženog. Ona je oslobođena dužnosti svedočenja, a čak i da bude pozvana, svedočenje uplakane supruge nije dovoljno jak dokaz (s obzirom da porota pretpostavlja da će braniti muža i dati mu alibi). Barister nije računao na to da će upravo supruga biti u ulozi svedoka optužbe, na šta sam naslov upućuje.

Prema Zakoniku o krivičnom postupku RS, od dužnosti svedočenja oslobođeno je: lice sa kojim okrivljeni živi u braku, vanbračnoj ili drugoj trajnoj zajednici života; srodnik okrivljenog po krvi u pravoj liniji, u pobočnoj liniji do trećeg stepena zak-

ljučno, kao i srođnik po tazbini do drugog stepena zaključno; usvojenik i usvojitelj okrivljenog;

Maloletno lice koje, s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost, nije sposobno da shvati značaj prava da je oslobođeno od dužnosti svedočenja, ne može se ispitati kao svedok, osim ako to sam okrivljeni zahteva; organ postupka je dužan da navedena lica, pre ispitivanja ili čim sazna za njihov odnos prema okrivljenom, upozori da ne moraju da svedoče.

Lice koje ima osnova da uskrati svedočenje prema jednom od okrivljenih oslobođeno je od dužnosti svedočenja i prema ostalim okrivljenima, ako se njegov iskaz prema prirodi stvari ne može ograničiti samo na ostale okrivljene.

Compulsion (1959) – Prinuda

režija: Ričard Flajšer, uloge: Orson Vels i Din Stokvel

#branilac_klarens_derou #čovjek_a_ne_delo

Film se bazira na kulturnom slučaju Države Ilinoj protiv Nejtana Leopolda i Ričarda Leba (*The State of Illinois v. Nathan Leopold & Richard Loeb*) iz 1924. godine, gde su dvojica studenata Univerziteta u Čikagu osuđena za ubistvo maloletnog Bobija Frenksa. Učinioci su verovali u „savršen zločin“ i u soptvenu moralnu i intelektualnu superiornost, koja bi ih abolirala od kazne. U spektakularnoj završnoj reči, branilac Klarens Derou je delovanje dvojice optuženih studenata doveo u vezu sa pogrešnom interpretacijom dela velikog filozofa Fridriha Ničea. Derou navodi da je Niče veličanstven filozof, neprevaziđenog rečeničnog stila, daleko najoriginalniji u 19. veku. Niče uvodi Nadčoveka kao sledeći evolutivni stepen u ljudskoj rasi. Knjiga „S one strane dobra i zla“ je kritika morala od kog je Nadčovjek izuzet, za njega važi samo sopstveni moral.

Derou dalje navodi da Nejtan Leopold nije jedini čovek koji je čitao Ničea, ali je verovatno jedini na koga je Niče uticao na takav način. Dok su vršnjaci njegovih branjenika radili na farmi i igrali bejzbol, uobičajeno za njihove godine, Leopold je čitao Ničea, za šta nije imao dovoljno zrelosti. Postao je opsednut tom doktrinom, maštao je kako ljude upregnuti u ostvarenje svojih namera, u skladu sa Ničeovom kreacijom Nadčoveka. Međutim, ono što Leopold u tako mladoj dobi nije razumeo, jeste Ničeov prezriv stav prema svemu što smo naučili u mladosti i verovali da je bitno. Njegove ideje su filozofski san koji nema doslovnu primenu u životu.

U svojoj suženoj svesti, branjenici Klarena Deroua poistovetili su se sa Nadčovekom, učinivši ubistvo. Međutim, oni nisu izuzeti od zakona. Štaviše, pretila im je smrtna kazna. Derou dodaje da ne vidi razlog da sudbina dečaka zavisi od pogrešnog čitanja dela Fridriha Ničea, kao i da svako čitanje ostavi neki uticaj na čoveka, u većoj ili manjoj meri. Njihovo delo se ne može opravdati, ali bilo bi licemerno pretiti im smrtnom kaznom. „U čemu ovaj put leži moralna odgovornost države ako sudi dvojici mladića za ubistvo, preteći im uzajamnim činom – ubistvom. Zašto država sa gađenjem i retribucijom sudi, ali naposletku čini isto – ubija”.

Završna reč Klarena Deroua smatra se sjajnim primerom argumenata protiv smrtne kazne. Sud je dvojicu učinilaca kaznio doživotnom kaznom zatvora. Ričard Leb je tragično stradao. Nejtan Leopold je nakon 33 godine pušten na slobodu. Umro je od srčanog udara izazvanog dijabetesom u 66. godini. Klarens Derou, jedan od najvećih američkih advokata ikada, veštom odbranom spasao je od smrtne kazne živote zabludelih pojedinaca koji nisu znali šta čine. Preminuo je 1938. godine.

Anatomy of a Murder (1959) – Anatomija ubistva
režija: Otto Preminger
uloge: Džeјms Stjuart, Ben Gazara i Džordž Si Skot

#ubistvo #silovanje #bitno_smanjena_uracunljivost

Advokat Džeјms Stjuart preuzima slučaj ubistva u kojem okrivljeni, oficir vojske SAD, razdražen saznanjem da mu je supruga silovana, ubija silovatelja. Delo je kvalifikovano kao teško ubistvo, ali bez temeljne istrage kojom bi se eventualna krivica učinioca umanjila, ili ubistvo prekvalifikovalo kao privilegovano (ubistvo na mah). Supruga, lepršava i neposredna mlada žena, ne uklapa se u kalup puritanske Amerike, niti se ponaša onako kako se očekuje od žrtve silovanja. Potaknut njenom pričom, branilac gradi odbranu na „neodoljivom nagonu“, utvrđenom od strane veštaka psihijatra, gde učinilac u stanju jake razdraženosti deluje gotovo refleksno, ne razlikujući dobro od zla, te čini zločin za koji, usled privremene neuračunljivosti, ne bi trebalo da odgovara. Branilac nalazi odgovarajući presedan iz ranije sudske prakse, dokazuje silovanje i nalazi opravdanje za ponašanje učinioca ubistva.

Uračunljivost se uvek pretpostavlja, a neuračunljivost, kao pravni standard, posebno dokazuje, posredstvom stručnog mišljenja veštaka medicinske struke.

Nije krivično delo ono delo koje je učinjeno u stanju neuračunljivosti. Neuračunljiv je onaj učinilac koji nije mogao da shvati značaj svog dela ili nije mogao da upravlja svojim postupcima usled duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili druge teže duševne poremećenosti.

Učiniocu krivičnog dela čija je sposobnost da shvati značaj svog dela ili sposobnost da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena usled duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili druge teže duševne poremećenosti (bitno smanjena uračunljivost) može se ublažiti kazna.

Ko drugog liši života na mah doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom, zlostavljanjem ili teškim vređanjem od strane ubijenog kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

Kod ubistva u prekoračenju granice nužne odbrane okrioljeni treba da je postupao za vreme napada, dok kod ubistva na mah potrebno je da je stanje jake razdraženosti izazvano napadom, što znači da su radnje izoršioaca mogle biti preduzete i neposredno nakon što je napad okončan. Da bi postojalo krivično delo ubistva na mah, potrebno je da postoji nesumnjivo vremenski kontinuitet između prethodnog teškog vređanja ili napada i radnje izoršenja izoršioaca upravljene na ubistvo.

Inherit the Wind (1960) – Nasleđiće vetar
režija: Stenli Krejmer
uloge: Spenser Trejsi, Frederik Marč i Džin Keli

#sloboda_govora #unakrsno_ispitivanje #advokatura

„Ko zatire kuću svoju nasleđiće vetar; i bezumnić će služiti mudromu.“ (*„He that troubleth his own house shall inherit the wind: and the fool shall be servant to the wise of heart.“* - Proverbs 11:29, King James Bible)

Film govori o još jednom u nizu velikih slučajeva Klarena Deroua. Ovoga puta Država Tenesi je u sporu protiv Džona Tomasa Skoupsa (1925. godine). Nastavnik biologije okrivljen je da krši tzv. Batlerov zakon države Tenesi. Tim zakonom zabranjuje se svako učenje o poreklu čoveka koje nije biblijsko. Nastavnik je predavao teoriju evolucije u delu SAD-a koji i danas nosi naziv „Bible belt“ - *Biblijski pojas*, poznat po svom konzervativnom svetonazoru. Uostalom, radi se o američkom Jugu, koji se u Civilnom ratu (1861-1865) borio za održanje robovlasništva. Suđenje je izazvalo veliki publicitet u malom gradu Dejtonu (država Tenesi), što zbog suprotstavljenih strana, što zbog kontroverzne teme. Usput je preuveličano van svih proporcija. Ono što bi trebalo da predstavlja slobodu govora, tj. iznošenje naućne hipoteze, pretvorilo se u suđenje o postojanju Boga. Gledano iz današnje perspektive, ovakvo suđenje je deplasirano, s obzirom na proklamovane slobode. Još jednom, ostaje spektakularni nastup Klarena Deroua tokom unakrsnog ispitivanja i „svođenje na absurd“. Naime, Derou je kao veštaka pozvao čoveka koji je neosporni autoritet u tumaćenju Biblije, tužioca Vilijama Dženingsa Brajana lićno. Polazeći od pretpostavke da je sve u biblijskim navodima doslovno taćno, Derou je doka-

zao suprotno - da je u pitanju alegorija, te da svako doslovno tumačenje završava u ćorsokaku. Naravno, sve uz pomoć tužioca nespremnog da potvrdi svoje argumente.

Kraj filma donosi sjajan prikaz advokatskog poziva. Derou se sukobljava sa ciničnim novinarom, koji mrzi radikalno verujućeg tužioca i sasipa mu u lice reči: „Kad se spustiš u svoj grob nikog neće biti da baci zemlju na tvoj kovčeg, nikog da te žali, nikom kome je stalo, sasvim si sam.“ Novinar mu na to odgovara: „Nisi u pravu. Ti ćeš biti tamo. Ko bi drugi branio moje pravo da budem sam.“

Judgment at Nuremberg (1961) – Nirnberški proces
režija: Stenli Krejmer, uloge: Spenser Trejsi,
Bert Lankaster, Marlen Ditrih, Maksimilijan Šel, Džudi
Garland i Montgomeri Klift

#međunarodni_vojni_tribunal #zločin_protiv_čovečnosti
#međunarodno_pravo

Godine 1946. odigralo se prvo međunarodno suđenje za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti (zločin genocida uveden je od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija dve godine kasnije). Prvog oktobra iste godine saopštena je presuda: od 22 okrivljena, 12 je osuđeno na smrt, sedmorica na kaznu zatvora, a trojica su oslobođena. Na suđenju je pregledano 2630 dokumenata, saslušano 270 svedoka, sve je snimljeno na 27.000 metara magnetofonske trake i 7000 gramofonskih ploča. Presudu je prvi put izrekao jedan međunarodni vojni tribunal, a zločin protiv čovečnosti prvi put je uveden u međunarodno pravo.

Pravo kao sistem normi koje stvara i primenjuje država, suverena vlast, karakteriše monopol fizičke prinude koja, ukoliko poštovanje norme izostane, primenjuje sankcije. Monopol fizičke prinude ne postoji na međunarodnom nivou, tako da ne postoji ni kažnjavanje nepoštovanja norme, pa se u tom smislu ne može govoriti o međunarodnom pravu, već samo o međunarodnim ugovorima i državama potpisnicama tih ugovora. Međunarodno pravo deluje kao utopija i trebalo bi da egzistira bez obzira na nepostojanje sile koja ga obezbeđuje. Čini se, zapravo, da je jedino sila pojedinih država ta koja postoji.

Nirnberški sud udario je temelje osnivanja međunarodnih krivičnih (ad hoc) tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu devedesetih godina prošlog veka.

Radi distinkcije, Međunarodni sud pravde kao glavni sudski organ Ujedinjenih nacija osnovan je 1945. godine, kao naslednik Stalnog suda međunarodne pravde (1922–1946). Strane u postupku mogu biti samo države.

Međunarodni krivični sud osnovan je 1998. godine Rimskim statutom, a otpočeo sa radom 2002. godine. Srbija je jedan od potpisnika. Sedište svih pomenutih sudova nalazi se u Hagu.

To Kill a Mockingbird (1962) – Ubiti pticu rugalicu
režija: Robert Maligan, uloge: Gregori Pek
i Robert Duval

#rasizam #diskriminacija #zločin

Atikus Finč preuzima slučaj navodnog silovanja – okrivljeni je Tom Robinson, žrtva je belkinja. Radnja je smeštena u Monrovil (savezna država Alabama), tridesetih godina prošlog veka. Gradski oci Monrovilla danas na tabli dobrodošlice i na mestu svog grada na mapi Amerike ponosno ističu da je ovaj grad dom Atikusa Finča, junaka romana fikcije. Kuriozitet je da pedeset godina kasnije, stvarni junak Brajan Stivenson počinje svoju karijeru iz istog mesta kao i Atikus Finč, radeći na sličnom slučaju. Brajan Stivenson (*v. br. 51. Just Mercy*) takođe brani nevino optuženog Afroamerikanca. Osim table na ulazu u grad, ništa se nije promenilo. Rasizam i atmosfera linča ostale su nepromenjene.

Jedan od glavnih argumenata u korist odbrane je nefunkcionalna leva ruka okrivljenog. Napad koji prethodi silovanju učinjen je levom rukom, s obzirom na modrice na desnoj strani žrtvinog lica. Žrtvin otac, nepomiren sa dobrovoljnim ljubavnim činom svoje ćerke i okrivljenog, prijavio je Afroamerikanca za silovanje, prethodno prebivši sopstvenu ćerku. Otac je levoruk. Lekarski pregled koji bi utvrdio nasilni odnos okrivljenog Toma i devojke nije izvršen. No, porota sačinjena od 12 belih gnevni ljudi, uprkos dokazima, osuđuje Toma.

Svako, dok se odlučuje o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava: da u najkraćem mogućem roku, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega; da ima dovoljno vremena i mogućnosti da pripremi odbranu; da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da tu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju; da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega; da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Pred Ustavom i zakonom svi su jednaki. Svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije. Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.

In Cold Blood (1967) – Hladnokrvno
režija: Ričard Bruks, uloge: Robert Blejk i Skot Vilson

#nerazumno_ubistvo #socijalno_poreklo #smrtna_kazna

Hladnokrvno je baziran na stvarnom događaju u kom su ubijeni članovi porodice Klater, 1959. godine u Holkombu, saveznoj državi Kansas, SAD. Učinioci ovih ubistava bili su Peri Smit i Dik Hikok, mladići čije je poreklo društvena margina i surovo preživljavanje lišeno vrednosti. Naravno, to ne opravdava zločin koji su učinili, kao što ni potpuno opozitno poreklo Nejtana Leopolda i Ričarda Leba (*Compulsion, 1959.*) ne opravdana njihov zločin. Analizom ova dva slučaja, poreklo i svetonazor učinioca krivičnih dela postaju ili zanimljiva kriminološka pitanja ili pitanja bez značaja, jer pripadnici svih socijalnih slojeva čine zločine.

Događaj je opisao Truman Kapote u istoimenoj dokumentarnoj noveli. On je pokrивao ceo slučaj, intervjuisao okrivljene od hapšenja do presude, pritom se zbliživši sa okrivljenim Perijem Smitom, dok je ovaj čekao smrtnu kaznu. Smitova reminiscencija života koju je pripovedao Kapoteu ujedno je najblistaviji deo filma. Kapote je bio prisutan i na izvršenju smrtne kazne vešanjem za Smita, ali je navodno napustio prostoriju pre nego što je kazna izvršena. Zločin Smita i Hikoka postao je do te mere nerazumniji nakon obrazloženja da je zbog nepostojanja tipovanog novca usledilo ubistvo porodice (kako ne bi ostavili svedoke za sobom). Bivši zatvorski cimer i nadničar stradale porodice, koji je tipovao novac, ukazao je policiji na ovu dvojicu učinioca. Uzorna porodica je stradala, a simpatija za dvojicu osuđenih izostaje, sve dok se ne nađu na vešalima. Država im „sa gađenjem i retribucijom sudi, ali na posletku čini isto – ubija“ (Klarens Derou).

And Justice for All (1979) – Pravda za sve
režija: Norman Džuison
uloge: Al Paćino, Džek Vorden i Džon Forsajt

#pravni_sistem #silovanje #sudija #krivica #kodeks

Al Paćino je u ulozi advokata idealiste koji sa velikom strašću brani svoje klijente, uglavnom sitne kriminalce, često nevino okrivljene. U političkom igrokazu postaje branilac u postupku za krivično delo silovanja. Okrivljeni je sudija prema kome gaji netrpeljivost (za većinu, sudija je poštovani pripadnik stare škole, ali od advokata je prezren jer puni zatvore nevino okrivljenima). U traves-tiji baltimorskog suda nalaze se još i suicidalni sudija, advokat na vrhuncu nervnog sloma i niz postupaka (uglavnom okončanih osuđujućim presudama). Pristupivši svom radu savesno, protagonist u istrazi otkriva spregu korupcije i moći velikih razmera, kao i da je okrivljeni sudija uveren da je postupak rutinski i u njegovu korist. Pritisnut pravom koje služi svemu osim pravdi, advokat napada umesto da brani, rušeći sve profesionalne i etičke kodekse, imenujući svog branjenika kao krivca za zločin silovanja. Ovaj film deluje kao da ga je napisao i režirao tim idealističkih advokata razočaranih u pravosuđe, a kada se uzme u obzir da je studija karaktera ispričana u prvom licu, a lice je advokat, ne čudi ovakav pristup.

Advokatsku tajnu predstavlja sve što je klijent, ili lice ovlašće-no od strane klijenta, poverio advokatu, ili što je advokat, u slučaju u kome zastupa, na drugi način saznao ili pribavio, u pripremi, tokom i po prestanku zastupanja. Advokat tajnu čuva tako što poverljive podatke ne iznosi ili pronosi, a takve isprave čini nedostupnim trećim licima. Advokat ima pravo da otkrije advokatsku tajnu, između ostalog, kada je to neophodno radi

sprečavanja izvršenja najavljenog krivičnog dela sa znatnom društvenom opasnošću. Opravdanim razlogom da odbije zastupanje smatraće se ako zaključi da je obest osnovni motiv stranke, ili da stranka ima druge nehumane ili nemoralne pobude.

Kramer vs. Kramer (1979)
režija: Robert Benton
uloge: Meril Strip i Dastin Hofman

#razvod_braka #prava_deteta

Bračni par tokom procesa razvoda, na inicijativu supruge, pokreće niz pitanja o pravima deteta i položaju savremene porodice. Postupak koji bi kod nas, po sudskom poslovniku imao upisnik P2 te bio zatvoren za javnost, prikazan je izuzetno edukativno i emotivno, sa svom gorčinom razlaza dvoje ljudi koji su se voleli pa zamrzeli te akcentom na dete koje je rastrzano između njih. Priča ne zauzima strane i prikazuje stranke u celovitosti njihove moralne kompleksnosti.

Supružnici imaju pravo na razvod braka ako zaključe pismeni sporazum o razvodu. Sporazum o razvodu obavezno sadrži i pismeni sporazum o vršenju roditeljskog prava i pismeni sporazum o deobi zajedničke imovine. Sporazum o vršenju roditeljskog prava može imati oblik sporazuma o zajedničkom ili samostalnom vršenju roditeljskog prava. Svaki supružnik ima pravo na razvod braka ako su bračni odnosi ozbiljno i trajno poremećeni ili ako se objektivno ne može ostvarivati zajednica života supružnika. Postupak za razvod braka (bračni spor), pokreće se tužbom. Tužbu za razvod braka mogu podneti oba supružnika. Sud je dužan da presudom u bračnom sporu odluči o vršenju roditeljskog prava. Dete koje je navršilo 15. godinu života i koje je sposobno za rasuđivanje može odlučiti sa kojim će roditeljem živeti. Dete ima pravo da održava lične odnose sa roditeljem sa kojim ne živi. Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo na osnovu odluke suda kada roditelji ne vode zajednički život, a nisu zaključili sporazum o vršenju roditeljskog prava (čak i kad postoji sporazum, sud procenjuje šta je u najboljem interesu deteta).

Breaker Morant (1980) – Krotitelj Morant
režija: Brus Beresford
uloge: Edvard Vudvord i Brajan Braun

#ratni_zarobljenici

Tokom Burskih ratova, na prelazu između 19. i 20. veka, sudi se trojici vojnika britanske imperije za ubistvo ratnih zarobljenika. U pomenutom ratu na teritoriji Južne Afrike, koja je pod britanskom kolonijalnom upravom, Britanci (sa pripadajućim kolonijama) se bore protiv Bura (danas Afrikanera), holandskih doseljenika. Dok je za Bure, to rat za nezavisnost, za Britance, to je rat za suverenitet nad pobunjenicima. Okrivljeni Australijanci, borci na strani Krune, terete se za kršenje pravila i običaja ratovanja i ubistva zarobljenika. Nažalost, *ad hoc* vojni sud već je doneo presudu, proces se montira samo da bi se poštovala forma, a odbrana skoro da nema uticaja. Trojica vojnika su žrtvena jagnjad radi pokazivanja dobre volje svetskoj javnosti i otpočinjanja mirovnih pregovora.

Film postavlja pitanja od velikog značaja za pravo i državu. Da li je država teritorija, vlast nad teritorijom ili vlast nad ljudima koji žive na toj teritoriji? U kolonijalnom i imperijalnom poretku, šta predstavlja rat između bliskih naroda na teritoriji udaljenoj od metropole duhom i prostorom? Kako takav rat utiče na domorodačko stanovništvo?

Ženevskim konvencijama od 1949. godine uspostavljeni su humanitarni principi o položaju ranjenika, bolesnika i brodolomnika u oružanim snagama tokom rata, postupanju sa ratnim zarobljenicima, te zaštiti građanskih lica za vreme rata. Ugovorne strane obavezale su se na poštovanje Konvencija u svakoj prilici. U vreme Burskih ratova

pravila nisu eksplicitno postojala u obliku Konvencije, ali su postojali zakoni britanskog carstva koji su morali biti primenjeni.

U strogoj vojnoj hijerarhiji u uslovima rata, vojnicima se sudi za nepoštovanje naređenja pretpostavljenog. Kad je naređenje izvršeno, ukoliko je posledica zločin, odgovornost je na pretpostavljenom. Ovakvi slučajevi u prošlosti doveli su do kodifikovanja pravila ratovanja i uspostavljanja odgovornosti i krivičnih dela, te u konačnom i Rimskim statutom Međunarodnog krivičnog suda od 1998. godine.

The Verdict (1982) – Presuda
režija: Sidni Lumet
uloge: Pol Njumen, Šarlot Rempling i Džejms Mejson

#nesavesno_lečenje #naknada_štete

Iskusni advokat, nekada partner u velikoj korporativnoj kancelariji, sada je bez klijenata, ali uspeva da preuzme slučaj navodnog nesavesnog pružanja lekarske pomoći. Oštećena je porodilja kojoj nije data adekvatna anestezija, nakon čega je nastupila koma i veštačko održavanje disanja. Advokat u početku vidi priliku da povрати profesionalni ugled, ali ubrzo biva emotivno upleten u ceo predmet. Ponuđeno mu je poravnanje koje odbija, sa namerom da slučaj izvede pred veliku porotu (tužbom pred nadležnim sudom za naknadu štete). Punomoćnik tužene bolnice je velika kancelarija koja se ničeg ne libi, a David iznova staje pred Golijata.

Od biblijskih do savremenih (i sudskih) priča, heroj je uvek daleko slabiji od protivnika, ali ipak uspeva da ga savlada, ne samo dobrotom, već velikom veštinom i dovitljivošću. Samostalan i savestan advokat, makar u početku bio „*ambulance car chaser*“ (doslovno: *gonilac ambulantnih kola*, preneseno: *lešinar*, klijente nalazi među povređenima, radi eventualne tužbe protiv lica koja su odgovorna za povredu), u svakom nastojanju da odbrani prava svog klijenta biva moralni pobednik. U konkretnoj priči on zastupa ekonomski slabiju stranu, a prekoputa sebe ima veliku korporativnu kancelariju. Ipak, taj „lešinar“ pravi razliku.

U našem KZ-u, članom 251 propisano je krivično delo Nesavesno pružanje lekarske pomoći: Lekar koji pri pružanju lekarske pomoći primeni očigledno nepodobno sredstvo ili očig-

ledno nepodoban način lečenja ili ne primeni odgovarajuće higijenske mere ili uopšte očigledno nesavesno postupuje i time prouzrokuje pogoršanje zdravstvenog stanja nekog lica, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine. Delo je moguće učiniti umišljajem ili iz nehata.

Nezavisno od ovog krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti, po Zakonu o obligacionim odnosima, propisana su pravila o naknadi štete: *Ko drugome nanese telesnu povredu ili mu naruši zdravlje, dužan je naknaditi mu troškove oko lečenja i druge potrebne troškove s tim u vezi, kao i zaradu izgublenu zbog nesposobnosti za rad za vreme lečenja; ako povređeni zbog potpune ili delimične nesposobnosti za rad gubi zaradu, ili su mu potrebe trajno povećane, ili su mogućnosti njegovog daljeg razvijanja i napredovanja uništene ili smanjene, odgovorno lice dužno je plaćati povređenom određenu novčanu rentu, kao naknadu za tu štetu; za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u odsustvu iste; u slučaju smrti nekog lica, sud može dosuditi članovima njegove uže porodice (braćni drug, deca i roditelji) pravičnu novčanu naknadu za njihove duševne bolove.*

Jagged Edge (1985) - Nazubljena oštrica
režija: Ričard Markan, uloge: Džef Bridžis i Glen Klouz

#manipulisanje_dokazima #nesavesnost

Maskirani ubica ubio je vlasnicu štampanog medija u njenoj kući. Po osnovnom kriminalističkom načelu i snažnim indicijama (koje još uvek nisu dokazi) glavni osumnjičeni je njen suprug. On angažuje advokaticu koja nije sigurna u njegovu nevinost, ali ipak preuzima slučaj. Predstavnik javne tužbe je tužilac za koga je advokatica ranije radila, a skupa baštine i nesavesnu prošlost (svojevremeno su sakrili dokaz koji je mogao da ekskulpira osuđenog za ubistvo).

Advokatica unakrsnim ispitivanjem uspešno diskredituje pojedinosti u izjavama svedoka optužbe, te porotnicima ostavlja utisak da svedoci lažu celinom svog iskaza. S druge strane, svedoci odbrane bili su daleko uverljiviji u davanju iskaza i okrivljeni biva oslobođen. U nastavku, povodom ranijeg manipulisanja dokazima, razotkriven je nesavesni javni tužilac.

Svi državni organi dužni su da javnom tužiocu, sudu ili drugom organu postupka, kao i okrivljenom i njegovom braniocu na njihov zahtev, pruže potrebnu pomoć u cilju prikupljanja dokaza (ZKP RS).

Ko u nameri da spreči ili oteža dokazivanje sakrije, uništi, ošteti ili delimično ili potpuno učini neupotrebljivom ispravu, odnosno druge predmete koji služe za dokazivanje, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom. Ako je delo učinjeno u krivičnom postupku, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom (KZ RS).

Thin Blue Line (1988) - Tanka plava linija
dokumentarni film, režija: Erol Moris
#sudska_zabluda

Rendal Adams, osuđen na smrtnu kaznu za ubistvo policajca, govori u kameru o psihijatrijskom veštačenju kojem je bio podvrgnut od strane forenzičkog psihijatra Džejmisa Grigsona. Adams skoro citira, potpuno nesvesno, razgovor mladog psihijatra i Džeka Nikolsona iz filmskog remek-dela „Let iznad kukavičjeg gnezda“. Oba psihijatra, filmski i stvarni, postavljaju isto pitanje (anti) junacima: „Znate li za staru izreku: kotrljajuće kamenje ne skuplja mahovinu?“ Filmski junak odgovara doskočicom, a stvarni biva zatečen činjenicom da je veštak (psihijatar) okončao veštačenje mišljenjem po kom je optuženi sociopata (koji bi ubio opet, ukoliko bi bio osuđen na bilo koju kaznu osim smrtne) nakon samo jednog postavljenog pitanja.

Isti psihijatar (poznat dalaskom pravosuđu kao Doktor Smrt; tokom neprojenih slučajeva veštačio je u korist javnih optužbi koje bi završavale smrtnom kaznom) preporučio je reditelju Erolu Morisu da obavi intervju sa osuđenima na smrt, uključujući Adamsa. Ideja je otišla u drugom pravcu kada je Adams tvrdio da je nevin, pruživši uverljivu priču koja to potkrepljuje. Reditelj je proveo dve i po godine uveravajući sve aktere suđenja da govore za dokumentarni film. Jedino dobro što je psihijatar Grigson uradio za petnaest godina svoje službe, pre nego što je otkriven kao šarlatan, bilo je upoznavanje javnosti sa slučajem Adams. Suđenje rekonstruišu svi učesnici, svaki iz svoje perspektive, uključujući policajce, svedoke, advokate, sudiju, čak i Grigsona. Javni tužilac nije govorio za film. Posebno je važno svedočenje Dejva Harisa - stvarnog počinioca ubistva. Na pitanje reditelja da li je Rendal Adams nevin, Ha-

ris odgovara: „Siguran sam da jeste, jer ja sam taj koji zna“. Dok čeka smrtnu kaznu za drugi zločin i nema šta da izgubi, priznaje krivicu i time oslobađa Adamsa smrtne kazne.

Adams je oslobođen krivice nakon 12 godina. Nikada nije dobio naknadu štete za neosnovano lišenje slobode od savezne države Teksas, SAD.

The Accused (1988) – Optužena
režija: Džonatan Kaplan
uloge: Keli MekGilis i Džodi Foster

#silovanje #podstrekavanje #sekundarna_viktimizacija

Trojica muškaraca u prepunom baru silovali su dvadesetogodišnju devojkicu uz klicanje muške svetine. Krivični postupak, usled nedovoljnog korpusa dokaza, biva završen sporazumom o priznanju krivičnog dela (gde su optuženi kažnjeni daleko manjom kaznom), ponajviše iz razloga diskreditacije žrtve zbog njenog ranijeg spornog ponašanja. Nažalost, oštećena krivičnim delom silovanja često postaje ta kojoj se sudi. No, zamenica javnog tužioca odlučuje da pokrene postupak protiv trojice posmatrača, koje tereti za podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela silovanja, a oštećenu poziva na svedočenje.

Podstrekač može postupati samo sa umišljajem. Ukoliko se ustanovi njegova krivica, kažnjava se kaznom propisanom za krivično delo izvršioca. Sledi da se podstrekač i neposredni izvršilac mogu kazniti istom kaznom.

Krivično delo silovanja nalazi se u glavi 18 KZ-a i propisano je članom 178 koji glasi - ko prinudi drugog na obljudu ili sa njom izjednačen čin upotrebom sile ili pretnjom da će neposredno napasti na život ili telo tog ili njemu bliskog lica, kazniće se zatvorom od pet do dvanaest godina. Stavom dva propisan je lakši oblik gde učinilac umesto sile ili pretnje silom koristi pretnju po čast ili ugled. Kvalifikovan oblik propisan je stavom tri, gde je posledica silovanja trudnoća, ili je isto učinjeno od strane više lica ili na naročito svirep ili ponižavajući način ili prema maloletniku te je sledstveno, zaprećena kazna veća.

Zatvorom od najmanje deset godina ili doživotnim zatvorom kazniće se učinilac silovanja kad je posledica smrt žrtve ili kad je žrtva dete.

Uslovni otpust (nakon dve trećine izdržane kazne) osuđenog za krivično delo silovanja u najtežem obliku (čl. 178 st. 4) nije moguć. Obljuba ili sa njom izjednačen čin, kao radnja izvršenja ovog dela podrazumeva vaginalni, analni ili oralni koitus koji je učinjen nasilno. Žrtve mogu biti oba pola. Krivično delo je izvršeno samom delatnošću, tj. činom (najčešće penetracijom), posledica nije neophodna, ali predstavlja kvalifikovan oblik silovanja (recimo, ukoliko nastupi trudnoća žrtve). Aktivan otpor žrtve nije neophodan, dovoljno da je radnjom ili rečju stavila učiniocu do znanja da je seksualni kontakt protiv njene volje. S obzirom na entropiju dokaza, krivično delo najbolje je prijaviti odmah, kad su dokazi najjači, poput rana na telu ili u genitalnoj oblasti. Često u praksi, zbog sekundarne viktimizacije, ne dolazi do blagovremenog prijavljivanja od strane žrtve. Iskaz i psihološka veštačenja često predstavljaju jake dokaze i sa protokom vremena, bez obzira što se tada ne može računati na materijalne dokaze.

A Cry in the Dark (1988) - Plač u tami
režija: Fred Skepisi, uloge: Meril Strip i Sem Nil

#ubistvo #sudska_zabluda #medijski_linč #presedan

Bračni par na izletu tragično ostaje bez ćerke kada im dingo, vrsta divljeg psa, napadne i odvuče devetomesečnu bebu iz šatora u kojem je spavala. Nakon traljave istrage, Vlada odluči da goni majku za ubistvo bebe, a oca za saučesništvo.

Australijsko pravo (koje, poput američkog i njihove zajedničke kolevke britanskog prava, pripada common law sistemima) karakteriše precedent i suđenje pred porotom sastavljenom od 12 ljudi koje optuženi ubeđuje u svoju nevinost. Ponašanje pred porotom ima za cilj da izazove emocionalne reakcije porotnika dok se često zaboravi ono što je najbitnije – dokazi i istina. Ako nije dokazano van razumne sumnje da je optuženi kriv, on se oslobađa, tj. ako postoji sumnja da li je učinio zločin ili nije, presuđuje se u korist optuženog. Sudovima treba da krstari duh izreke „bolje sto krivaca na slobodi, nego jedan nevin u zatvoru“, a ne duh sudske zablude. Ipak, do 2007. godine je skoro 200 osuđenika u SAD oslobođeno, nakon što je DNK analizom utvrđeno da su nevin.

True Believer (1989) – Istinski vernik
režija: Džozef Ruben, uloge: Džejms Vuds, Robert Dauni
Džunior i Judži Okumoto

#ponavljanje_krivičnog_postupka

Korejac, zatvorenik u Sing Singu, ponovo je osumnjičen za ubistvo (pored onog za koje izdržava kaznu). Na osnovu materijalnih dokaza, nužna odbrana je isključena. Okrivljeni je već imao sečivo u rukama, kao i napadač, iz čega sledi da se radi o unapred pripremljenom obračunu u zatvorskom krugu. Advokata interesuje zašto je okrivljeni prvi put dospao u zatvor, a u priči od pre osam godina otkriva splotku i tragični ishod. Na osnovu svedoka i materijalnih dokaza, javni tužilac je tada napravio uverljiv narativ o gangsterskom obračunu u Kineskoj četvrti. Zahtev za ponavljanje krivičnog postupka u korist okrivljenog uspeva, a na novom suđenju advokat uspe da izazove razumnu sumnju u krivicu branjenika.

Zahtev za ponavljanje krivičnog postupka jedan je od dva vanredna pravna leka (uz zahtev za zaštitu zakonitosti, propisanih ZKP-om). Krivični postupak koji je završen pravosnažnom presudom može se ponoviti na zahtev ovlašćenog lica (stranke i branioca). U sadržini zahteva za ponavljanje krivičnog postupka podnosilac je dužan da navede razlog na osnovu koga traži ponavljanje krivičnog postupka i da priloži dokaze na osnovu kojih potkrepljuje činjenice na kojima zasniva zahtev. Krivični postupak završen pravosnažnom presudom može se ponoviti samo u korist okrivljenog (radi se o krivičnim postupcima koji su okončani osuđujućom presudom).

U ZKP-u taksativno su propisani razlozi za ponavljanje krivičnog postupka (numerus clausus), npr. presuda zasnovana na lažnoj ispravi ili lažnom iskazu svedoka, veštaka ili saokrivljenog;

ako je do presude došlo usled krivičnog dela javnog tužioca, sudije, sudije-porotnika ili lica koje je preduzimalo dokazne radnje; ako se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi koji sami za sebe ili u vezi sa ranijim činjenicama ili dokazima mogu dovesti do odbijanja optužbe ili oslobođenja od optužbe ili do osude po blažem krivičnom zakonu.

O zahtevu za ponavljanje krivičnog postupka odlučuje veće (krivičnovanraspravno veće, član 21 stav 4.) suda koji je u ranijem postupku sudio u prvom stepenu. U novom postupku, sprovedenom na osnovu rešenja kojim je dozvoljeno ponavljanje krivičnog postupka, sud nije vezan za rešenja doneta u ranije sprovedenom postupku. Kad sud u novom postupku donese presudu izreći će da se ranija presuda delimično ili u celini stavlja van snage ili da se ostavlja na snazi; u kaznu koju odredi novom presudom uračunaće optuženom izdržanu kaznu, a ako je ponavljanje postupka određeno samo za neko od krivičnih dela za koja je optuženi bio osuđen, izreći će novu jedinstvenu kaznu po odredbama krivičnog zakona. Prilikom izricanja nove kazne, sud je vezan načelom „reformatio in peius“, odnosno presuda se ne sme izmeniti na štetu okrivljenog u pogledu pravne kvalifikacije krivičnog dela i krivične sankcije.

Music Box (1989) – Muzička kutija
režija: Kosta Gavras
uloge: Džesika Lang i Armin Miler-Stal

#ratni_zločini

Ugledni član zajednice, poreklom Mađar, odavno integrisan u američko društvo, biva prepoznat kao ratni zločinac iz Drugog svetskog rata, te okrivljen pred sudom. Brani ga sopstvena ćerka, uverena u njegovu nevinost. Kada je čovek okrivljen, čak i kada se ispostavi da njegova krivica nije dokazana, ostaje simbolična oklevetanost u društvu gde pretpostavka nevinosti ne znači puno. Takva „uprljanost“ naročito teško pada čoveku koji dosta polaže na svoj ugled u zajednici - čime je naročito naglašena sociološka dimenzija pravosuđa.

Ratni zločini su jedni od najtežih zločina i nije predviđena njihova zastarelost, a u našem KZ-u navedeni su u glavi 34 pod nazivom „Krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom“. Provi iz glave, zločin Genocida propisan je članom 370, a u međunarodno pravo uveden je Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida koja je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 9. decembra 1948. godine i stupila na snagu 12. januara 1951. godine.

Presumed Innocent (1990) - Nedokazana krivica
režija: Alan Džej Pakula
uloge: Harison Ford, Raul Džulija i Greta Skaki

#teško_ubistvo #unakrsno_ispitivanje

Javnom tužiocu dodeljen je slučaj ubistva koleginice iz kancelarije, sa kojom je bio u intimnoj vezi. Iako klasični holivudski narativ nalaže da poverujemo junaku koji je zastupljen u gotovo svakom kadru, određeni dokazi ga inkriminišu i on postaje optužen. Kancelarija okružnog tužioca, pored javnih tužilaca njemu potčinjenih, okuplja i policajce koji brzo sprovode istragu.

Osnovno ispitivanje je postavljanje pitanja svedoku, veštaku ili drugom ispitivanom licu od strane stranke, branioca ili oštećenog koji je predložio ispitivanje. Unakrsno ispitivanje je postavljanje pitanja svedoku, veštaku ili drugom ispitivanom licu od strane suprotne stranke ili oštećenog, posle osnovnog ispitivanja. Najpre se obavlja osnovno ispitivanje, posle toga unakrsno ispitivanje, a po odobrenju predsednika veća mogu se postavljati dodatna pitanja. Kad svedok završi svoj iskaz, a potrebno je da se njegov iskaz proveri, dopuni ili razjasni, postaviće mu se pitanja koja moraju biti jasna, određena i razumljiva, ne smeju sadržati obmanu, niti se zasnivati na pretpostavci da je izjavio nešto što nije izjavio, i ne smeju predstavljati navođenje na odgovor osim ako se radi o unakrsnom ispitivanju na glavnom pretresu.

Unakrsno ispitivanje rezervisano je za glavni pretres, da bi se utvrdile činjenice koje idu u korist strani koja ispituje. Ako je reč o svedoku optužbe, unakrsno ispituje odbrana i obrnuto. Svedočenje je jak dokaz. Strana koja je predložila svedoka, upoznata je sa njegovim svedočenjem i pripremila ga je na davanje poželjnog iskaza, a suprotna strana će sugestivnim pitanjima uvek pokušati da poljulja iskaz.

Reversal of Fortune (1990) – Preokret sreće
režija: Barbet Šreder
uloge: Džeremi Ajrons, Glen Klouz i Ron Silver

#krivica_ili_nevinost #dokazivanje

Film je baziran na istoimenoj knjizi čuvenog profesora i advokata Alana Deršovica. Žrtva je u komi izazvanoj unosom prevelike doze insulina. Za zločin je okrivljen njen suprug, koji je i osuđen na prvom, međutim, oslobođen na ponovljenom suđenju. Oba suđenja za pokušaj ubistva su prikazana. Bez obzira na oslobađajuću presudu, gledalac nije siguran ni u krivicu ni u nevinost supruga. Tokom branilačkog narativa vidimo sva tri moguća scenarija (krivicu, zatim nevinost supruga, kao i treću mogućnost - datu iz ugla pripovedača u filmu - same žrtve). Na delu je zapravo predstavljanje procesa dokazivanja kao đavoljski teškog. Sigurni ste da je neko kriv, ali ne možete da dokažete. Stručno rečeno, ako ne dokažete da je okrivljeni kriv „van razumne sumnje“, tj. ako ne postoji drugo racionalno objašnjenje zločina, osim onog koji dokazuje njegovu krivicu, okrivljeni mora biti oslobođen.

Ko sa umišljajem započne izvršenje krivičnog dela, ali ga ne dovrši, kazniće se za pokušaj krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a za pokušaj drugog krivičnog dela samo kad zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj. Učinilac će se za pokušaj kazniti kaznom propisanom za krivično delo, ili ublaženom kaznom.

Učinilac koji pokuša da izvrši krivično delo nepodobnim sredstvom ili prema nepodobnom predmetu može se osloboditi od kazne. Izvršilac koji je pokušao izvršenje krivičnog dela, ali je dobrovoljno odustao od daljeg preduzimanja radnje izvršenja

ili je sprečio nastupanje posledice, može se osloboditi od kazne. Prethodno navedeno neće se primeniti ukoliko učinilac krivično delo nije dovršio zbog okolnosti koje onemogućavaju ili znatno otežavaju izvršenje krivičnog dela, ili zbog toga što je smatrao da takve okolnosti postoje.

Class Action (1991) - Kolektivna tužba
režija: Majkl Apted
uloge: Džin Hekman i Meri Elizabet Mastrantonio

#kolektivna_tužba #bankarske_tužbe #zakon_o_zastiti_potrošača

Džin Hekman je čuveni advokat britkog jezika i pravovremene replike, velikog znanja i iskustva, koji zastupa obespravljene i ugovorno slabije strane. Njegovi nastupi u sudnici su spektakularni, a javnost je iznova zainteresovana da čuje šta će reći. Hekmanova ćerka Elizabet je korporativni advokat, legitimni naslednik oca, ali tu poređenje prestaje. Otac je svoj zanat brusio u vreme senatora Džozefa Makartija i njegovog „lova na veštice“, kojim je progonio simpatizere komunista tokom antikomunističke histerije (tzv. Hladni rat) u Americi. Tada je za progono i uništavanje života bila dovoljna i najmanja sumnja. Sa druge strane, Elizabet je savremeni advokat, karijerista, a njeno vreme je vreme neoliberalnog kapitalizma lišeno velikih ideala.

Hekman preuzima slučaj nekoliko stranaka oštećenih istom radnjom štetnika (fabrike automobila) - grubom nepažnjom. Podneta je kolektivna tužba, u Americi poznata kao „class action“. Oštećeni tužioci mahom su doživeli ozbiljne saobraćajne nesreće, telesne povrede, nekada i sa smrtnim ishodom, a uzrok svemu je loše funkcionisanje signalnih sistema u automobilu. Kao punomoćnik tužene fabrike automobila javlja se velika advokatska kancelarija. Elizabet, kao predstavnik te korporacije, ovom parnicom planira da napreduje.

Prva i jedina kolektivna tužba podneta u Srbiji, bila je protiv tri banke, okupivši oko deset hiljada njihovih korisnika oštećenih zbog nedopuštenog ugovaranja valutne

klauzule (švajcarski franci) i jednostranog menjanja kamata i kamatnih marži. Vrlo brzo, Ustavni sud je ukinuo nekoliko članova Zakona o parničnom postupku, što je predstavljalo osnov za odbacivanje tužbe.

Put je po pravilu isti - zakonodavac predvidi životnu pojavu, normira je kroz zakon, a zainteresovana lica normu iskoriste kroz zaštitu svojih prava pred sudom. Zakonodavac, međutim, ne predvidi pravnu ugroženost, naročito onu korisnika finansijskih usluga i potrošača uopšte, koja za posledicu ima tzv. masovne tužbe.

Kako je pokušaj objedinjavanja oštećenih u kolektivnu tužbu osujećen od strane Ustavnog suda, ostaju pojedinačne tužbe. Tako nešto desilo se sa čuvenim tužbama radi troškova obrade kredita, pojedinačnim naravno, kojih je bilo oko 250.000 u Srbiji. Da bi se sprečila pojava kolektivnih tužbi, 2013. godine intervenisao je Ustavni sud, a kako bi se suzbila dalja navala pojedinačnih bankarskih tužbi (i preokrenuo uspeh u sporu), 2021. godine intervenisao je Vrhovni kasacioni sud. Ostaje pitanje - kolektivna tužba ili masovne tužbe? Nijedno, kažu najveći sudski autoriteti u državi.

Jedina vrsta kolektivne zaštite kod nas, za sad je predviđena samo Zakonom o zaštiti potrošača. Normiran je kolektivni interes potrošača koji se štiti pred nadležnim Ministarstvom (unutrašnje i spoljne trgovine) kada se ukupnom broju od najmanje deset potrošača, istovetnom radnjom, odnosno na istovetan način, od strane istog lica, povređuje pravo koje im je zagarantovano zakonom. Povreda postoji i kad se radi o broju manjem od deset potrošača ako nadležni organ utvrdi da je došlo do povrede kolektivnog interesa potrošača uzimajući u obzir naročito trajanje i učestalost postupanja trgovca, kao i činjenicu da li takvo pos-

tupanje ispoljava negativne efekte prema svakom potrošaču u datoj situaciji.

Postupak se pokreće po službenoj dužnosti, odnosno po zahtevu stranke. Ministarstvo rešenjem odlučuje o postojanju povrede i određivanju mere. Protiv rešenja donetog u postupku zaštite kolektivnog interesa može se pokrenuti upravni spor.

Ukoliko je utvrđeno postojanje povrede kolektivnog interesa, određuje se mera zaštite kolektivnog interesa potrošača, kojom može da se naloži licu protiv koga je vođen postupak da preduzme određeno ponašanje ili može da mu se zabrani određeno ponašanje, a naročito da prekine sa kršenjem odredbi ovog zakona kojim se ugrožava kolektivni interes potrošača i uzdrži se od budućeg kršenja; otkloni utvrđenu nepravilnost; bez odlaganja obustavi ugovaranje nepravičnih ugovornih odredaba. Dakle, radi se o vansudskoj zaštiti. Zaštita pred sudom moguća je samo pojedinačnom tužbom.

Let Him Have It (1991) – Predaj mu
režija: Peter Medak
uloge: Kristofer Eklston, Tom Kortni i Ajlin Atkins

#podstrekavanje #teško_ubistvo #smrtna_kazna #oslobodjenje_od_kazne

Let Him Have It je zasnovan na priči o tragičnom presedanu iz britanske sudske prakse i pravosudnog sistema. Pravda je u potpunosti zanemarena, a mislilo se jedino na retribuciju. Formalnost postupka, porota koja bi trebalo da utvrđuje činjenice, sudije, tužioc i baristeri koji nose plaštove i perike ne bi li izgledali autoritativnije, ne opravdavaju greške i zablude sistema. Život mladog čoveka tragično je ugašen i to na osnovu loše presude ostrašćenog sudije.

Dvojica mladića, prilikom poduhvata koji se jedva može nazvati pokušajem krađe, opkoljena su policajcima na krovu zgrade. Jedan od policajaca pruža ruku ka naoružanom mladiću Krisu, traživši mu da preda pištolj. Za to vreme, Derek izgovora: „*let him have it, Chris*“ (predaj mu ga, Kris), ali Kris ipak povlači obarač i ranjava prvog policajca, a ubrzo potom i ubija drugog.

Derek pati od epilepsije od ranog detinjstva. Bio je u popravnom domu jer je kao dečak uhvaćen prilikom provala. Ovi događaji kao da su prejudicirali šta će se kasnije dogoditi. Jedno od lekarskih mišljenja jeste da je mladić ostao na nivou uzrasta dečaka od 11 godina, koliko je imao u vreme prvog prekršaja. U vreme suđenja imao je 19 godina. Međutim, ništa od ovoga nije uzeto u obzir prilikom sudskog postupka. Nakon završenog suđenja, iako je porota preporučila milost za saučesnika, obojica mladića oglaseni su krivima. Izvršilac Kris, koji je u vreme izvršenja dela imao 16 godina, dobio je doživotnu kaznu zatvora i

kako je sudija napomenuo, „biće u zatvoru do kraja života ili dok se kraljica ne smiluje“.

Saučesnik Derek, u vreme dela star 19 godina, osuđen je na smrt vešanjem. Replika, koja je i sam naziv filma, pogrešno je protumačena kao podstrekavanje maloletnika na ubistvo i velika društvena opasnost koja se ne prašta. Zbog „velike društvene opasnosti“ morala se preduzeti „generalna prevencija“. Radilo o retribuciji za smrt policijskog službenika, a već u završnoj reči sudije bilo je jasno da milosti neće biti. Podstrekač je osuđen krivim za teško ubistvo i osuđen na smrtnu kaznu.

Podstrekač može postupati samo sa umišljajem (za razliku od saizvršioca koji može postupati sa umišljajem ili iz nehata). Ukoliko se utvrdi njegova krivica, kažnjava se kaznom propisanom za krivično delo izvršioca. Sledi da se podstrekač i neposredni izvršilac mogu kazniti istom kaznom. Osnovi koji isključuju krivicu neposrednog izvršioca (neuračunljivost, pravna zabluda, stvarna zabluda) ne isključuju krivično delo podstrekača kod kojeg krivica postoji. (Podrazumeva se da su osnovi isključenja isti za sve). To znači da bi se u filmu neposredni izvršilac mogao osloboditi (jer je maloletnik ili iz razloga neuračunljivosti), a podstrekač kazniti, ukoliko bi se utvrdilo da kod njega postoji krivica. Slično se događa kod podstrekavanja na krivično delo čiji se pokušaj kažnjava, a delo ne bude ni pokušano. Podstrekač se tad kažnjava kao za pokušaj krivičnog dela, a podstrekavani ne, jer nema dela.

Kod Dereka krivica ne postoji, jer ne postoji uračunljivost, a ako bi se veštačenjem utvrdilo da je uračunljivost u trenutku dela postojala, morao bi biti oslobođen od kazne, s obzirom na lični odnos, svojstva i okolnosti. Sve navedeno važi da je tumačenje Derekovih reči tačno. Međutim, nije!

Da bi se ispunila svrha kažnjavanja za krivično delo, uzevši u obzir stvarne događaje opisane u filmu, neophodno je podvući da podstrekač odgovara u granicama svog umišljaja. Lični odnosi, svojstva i okolnosti usled kojih zakon dozvoljava oslobođenje od kazne, ili koje utiču na odmeravanje kazne, mogu se uzeti u obzir samo onom izvršiocu, saizvršiocu, podstrekaču ili pomagaču kod kojeg takva svojstva i okolnosti postoje. Lični odnosi, svojstva i okolnosti koji predstavljaju bitno obeležje krivičnog dela ne moraju postojati kod podstrekača ili pomagača. Ukoliko nema takvo lično svojstvo, podstrekaču ili pomagaču kazna se može ublažiti.

Epilog filma koji je snimljen 40 godina nakon događaja glasi: „Bentli porodica i dalje vodi bitku za Derekovu rehabilitaciju. Kris Krejg je nakon deset godina zatvora izašao na slobodu i od tad je građanin koji se pokorava zakonu.“ Sudeći po izvorima na internetu, Derekova rehabilitacija od strane sudskih instanci, čak i same kraljice, nastupila je sa 40 godina zakašnjenja (40 godina nakon što je preminuo usled kazne vešanjem). Reči kojima je podstrekavao bile su: „Predaj mu, Kris“, dok su u izvitoperenom značenju protumačene kao: „Daj mu ga!“ (daj mu šta je zaslužio, pucaj, ubij ga). Sudija pojedinac, nevičan nijansiranom tumačenju, zaslepljen idejom moći, doprineo je nenadoknadivom gubitku ljudskog života nevino osuđenog.

Smrtna kazna u Srbiji ukinuta je 2002. godine, a poslednji put izvršena 1992. Ustavom Srbije garantovano je pravo na život, nepostojanje smrtne kazne te neprikosnovenost života. Srbija je potpisnik Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda kao i Protokola broj 6 uz konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne. Član 1 Protokola glasi: „Smrtna kazna se ukida. Niko se ne može osuditi na smrtnu kaznu ili pogubiti.“

Doživotni zatvor je uveden izmenama krivičnog zakonika 2019. godine.

Za krivično delo teškog ubistva („...ko liši života sudiju, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika u vezi sa vršenjem službene dužnosti...“) propisana je kazna zatvora od najmanje deset godina ili kazna doživotnog zatvora.

Po Zakonu o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, starijem maloletniku (lice od navršene 16. do navršene 18. godine), koji je učinio krivično delo za koje je zakonom propisana kazna zatvora teža od pet godina, može se izreći kazna maloletničkog zatvora ako zbog visokog stepena krivice, prirode i težine krivičnog dela ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu meru. Maksimalna kazna za starije maloletnike je deset godina, uključujući i kaznu za krivična dela u sticaju. Mlađim maloletnicima (licima od navršene 14. do navršene 16. godine) ne može biti izrečena zatvorska kazna.

Zajedno sa saizvršilaštvom i pomaganjem, podstrekavanje je vrsta saučesništva u krivičnom delu. Postoji kad neko navodi drugog da izvrši krivično delo. Za podstrekavanje (ako je ono uspelo) podstrekač se kažnjava kaznom propisanom za delo koje je učinjeno. Za neuspelo podstrekavanje, podstrekač se ne kažnjava, ali ako se neuspelo podstrekavanje odnosilo na delo čiji je pokušaj po zakonu kažnjiv, podstrekač se kažnjava kao za pokušaj krivičnog dela, tj. kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo ili ublaženom kaznom.

JFK (1991)

režija: Oliver Stoun, uloge: Kevin Kostner, Geri Oldman, Džo Peši, Džek Lemon, Volter Matau, Sisi Spejsek, Tomi Li Džons, Kevin Bejkon i Donald Saterlend

#ubistvo_predsednika #državni_udar

Neka pravda bude izvršena, makar i nebo palo je replika kojom se glavni junak bori za istinu nakon atentata na Džona Kenedija.

Novembra 23, 1963. godine u Dalasu je ubijen 35. predsednik SAD-a Džon Fildžerald Kenedi. Za zločin protiv države, kao jedini atentator, okrivljen je Li Harvi Osvald. Okružni tužilac grada Nju Orleansa tri godine nakon ubistva, u svetlu indicija i posrednih dokaza, odlučuje da pokrene istragu, jer sumnja u zvaničnu verziju. Prema njegovim rečima, ukoliko postoji i drugi atentator, po definiciji je u pitanju zavera. Garison ustanovljava da jedan projektil nije mogao da napravi sedam rana na dva tela, pa je samim tim moralo biti više atentatora. Nažalost, narativ koji je Garison predstavio nije dovoljno jak da bi doveo u pitanje onaj zvanični, obezbeđen državnom prinudom. U prilog tome govori jedan od likova ističući da organizacioni princip svakog društva u središtu ima rat. Autoritet države nad narodom počiva na pretnji ratom.

Kao moralna pobeda, film je prikazan u Kongresu nakon premijere. Ubrzo potom donet je zakon koji će dozvoliti javno objavljivanje važnih dokumenata vezanih za Kenedijevu smrt, ali najranije 2029. godine.

U glavi 28 KZ-a propisana su krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti Republike Srbije. Članom 310 KZ-a predviđeno je krivično delo Ubistvo predstavnika najviših državnih organa koje glasi - *Ko u nameri ugrožava-*

vanja ustavnog uređenja ili bezbednosti Srbije liši života predsednika Republike, narodnog poslanika, predsednika Vlade, člana Vlade, predsednika Ustavnog suda, predsednika najvišeg suda u Republici Srbiji ili Republičkog javnog tužioca, kazniće se zatvorom od najmanje deset godina ili doživotnim zatvorom.

A Few Good Men (1992) - Nekoliko dobrih ljudi
*režija: Rob Rajner, uloge: Tom Kruz, Demi Mur i Džek
Nikolson*

*#ubistvo #naređenje_pretpostavljenog #vojska #uslov_smrti
#sporazum_o_priznanju_krivice*

Tom Kruz je u ulozi vojnog advokata. Sklon je zaključivanju sporazuma o priznanju krivice. Usled svoje reputacije, izabran je da brani dvojicu marinaca okrivljenih za ubistvo kolege. Kada sazna da se radi o naređenju pretpostavljenog i kazni sprovedenoj nad ispodprosečnim marincem, koji je usled telesnog uslova smrti (srčanog oboljenja) preminuo, advokat se upušta u dokazivanje. Zločin/krivično delo je protivljenje pretpostavljenom, kao i neizvršenje i odbijanje izvršenja naređenja (čl. 401 i čl. 400 KZ-a), ali ovde se radi i o ubistvu, zaveri da se ubistvo učini i na kraju prikrivanju činjenica o ubistvu.

Adversijalni krivični postupak sa porotnim suđenjem podseća na takmičenje u kojem pobedu odnosi ubedljivija argumentacija. Načelo materijalne istine ne postoji, sudija se brine samo za proceduru, a porota utvrđuje činjenice. Ukoliko advokat ili tužilac nisu vešti u dokazivanju, odnosno opovrgavanju dokaza suprotne strane, nastaju nevolje.

Za krivična dela protiv Vojske Srbije kao i krivična dela koja učini pripadnik vojske nadležan je Viši sud, kao sud opšte nadležnosti, tako da po našem zakonodavstvu vojnicima sude civili. Za krivično delo protiv Vojske Srbije za koje je propisana kazna zatvora do tri godine, umesto krivične sankcije može se vojnom licu izreći disciplinska kazna, odnosno mera utvrđena zakonom, ako je delo dobilo naročito lak vid i ako to zahtevaju interesi slu-

žbe. Vojni disciplinski sud nadležan je za disciplinske prekršaje u Vojsci Srbije.

Adversijalni krivični postupak uveden je delom i kod nas od 2013. godine. Za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do 8 godina sudi sudija pojedinac, kazna zatvora preko 8, a do 20 godina sudi veće od jednog sudije i dvoje sudija-porotnika. Za dela za koja je propisana kazna zatvora od trideset do četrdeset godina ili kazna doživotnog zatvora sudi veće od dvoje sudija i troje sudija-porotnika. Iako postoji laički element u sastavu sudskih veća (sudije-porotnici) u nas ne postoji porotno suđenje. U posebnom odeljenju Višeg suda za organizovani kriminal i ratne zločine sudi veće od troje sudija.

Članom 430 KZ-a propisano je da se neće kazniti potčinjeni ako učini krivično delo po naređenju pretpostavljenog koje se tiče službene dužnosti, osim ako se naređenje odnosilo na izvršenje krivičnog dela za koje se može izreći pet godina zatvora ili teža kazna, a potčinjeni je znao da izvršenje naređenja predstavlja krivično delo.

Sporazum o priznanju krivičnog dela uveden je u naše zakonodavstvo 2009. godine. Time krivični postupak traje kratko i uz male troškove, presuda je prihvatljiva i za tužilaštvo i za okrivljenog, ali ipak izostaje utvrđivanje činjenica i izvođenje dokaza. Takođe, kao i kad se radi o načelu oportuniteta, interesi oštećenih krivičnim delom ostaju zanemareni.

In the Name of the Father (1993) – U ime oca
režija: Džim Šeridan
uloge: Danijel Dej-Luis, Pit Postlvejt i Ema Tompson

#terorizam #nevino_optuženi #neosnovano_lišenje_slobode
#naknada_štete

Belfast i London sedamdesetih. Danijel Dej Luis igra sitnog kriminalca koji pljačka sugrađane fokusirane na ratne prizore u njihovom gradu. Britanske oružane formacije sa oklopnim jedinicama djeluju protiv Irske republikanske armije (IRA), koja sve češćim terorističkim akcijama ugrožava bezbednost Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije. Ono što je za Britance terorizam, to je za Irce borba za slobodu, istina, nasilnim sredstvima u kojima često stradaju nevini ljudi. U jednom od takvih stradanja, Dej-Luis i njegov prijatelj postaju osumnjičeni za teroristički napad.

Te večeri, Parlament je usvojio akt kojim dozvoljava policiji da zadrži osumnjičene za terorizam do sedam dana, pre nego što sud odluči o daljem pritvoru. U toku tih sedam dana, policija obično iznudi priznanje upitnim sredstvima, ponudi ga sudu kao kraljicu dokaza, koji zatim osumnjičene oglasi krivima te kazni drakonskim kaznama. Jedini problem je što su Dej-Luis i njegov prijatelj nevini, jer nemaju nikakve prostorne niti vremenske veze sa zločinom. Krivica je samo u njihovoj irskoj nacionalnosti i katoličkoj veroispovesti. Sledi petnaestogodišnja borba protiv britanskog pravnog sistema.

Otac protagoniste je preminuo u zatvoru. Ostali osuđeni maloletnici proveli su - do konačne slobode - najproduktivnije godine života zatvoreni. Zakasnela pravda nije u stanju da nadoknadi štetu učinjenu životima četvoro nevino utamničenih.

Lica koja su neosnovano lišena slobode imaju pravo na naknadu štete. To su ona lica koja su bila lišena slobode, a nije došlo do pokretanja krivičnog postupka, ili je postupak pravosnažno obustavljen rešenjem ili je optužba odbijena, ili je pak postupak dugo trajao, pa je na kraju doneta oslobađajuća ili odbijajuća presuda, zatim lica koja su izdržala kaznu zatvora, a kasnije im, u postupku po vanrednim lekovima, izrečena kazna koja je kraća od prethodne, ili je izrečena krivična sankcija koja uopšte ne predstavlja lišenje slobode. Na kraju, lica koja su usled greške ili nezakonitog rada organa postupka lišena slobode ili je lišenje slobode trajalo duže.

Podnosi se zahtev Ministarstvu pravde radi postizanja sporazuma o postojanju štete i vrsti i visini naknade štete. O ovom zahtevu odlučuje Komisija unutar Ministarstva pravde - Odsek za ostvarivanje prava na naknadu štete. U ovom postupku se ne plaćaju takse i naknade.

Jedino ograničenje predstavlja rok za obraćanje za naknadu štete; u pitanju je rok od tri godine od dana pravosnažnosti odluke kojom je konstatovano neosnovano lišenje slobode. Komisija će u roku od tri meseca doneti odluku o usvajanju ili odbijanju zahteva. Ukoliko ne odluči u ovom roku, podnosi se tužba za naknadu štete protiv Republike Srbije.

Philadelphia (1993) – Filadelfija

režija: Džonatan Demi

uloge: Tom Henks, Denzel Vašington, Antonio Banderas i
Džejson Robards

#nezakonit_otkaz #diskriminacija #radni_spor #zakon_o_radu

Deklaracija nezavisnosti potpisana je u Filadelfiji, gradu u kojem advokatu velike korporativne kancelarije spremaju otkaz zbog belega koji ukazuje na pojavu HIV-a, a sve pod velom nekompetentnosti. Kada shvati zaveru, lik kog tumači Tom Henks, tuži svoje dojučerašnje poslodavce. Zajedno sa kolegom podnosi tužbu za nezakonit otkaz ugovora o radu i naknadu štete. Dokazuju da je HIV i seksualna orijentacija stvarni razlog otkaza, što ni u kom slučaju ne bi smelo da se dogodi. Kada ponašanje punomoćnika (Denzela Vašingtona) izmakne kontroli, sudija ga upozorava da je „u sudnici, pravda slepa po pitanjima rase, porekla, boje kože i seksualne orijentacije“. „Uz dužno poštovanje, sudija, mi ne živimo u ovoj sudnici, zar ne?“ - bio je odgovor advokata, kojim je podvukao glavnu poruku svekolike bitke za pravdu.

U našem Zakonu o radu propisan je ograničen broj razloga za otkaz, kao i postupak koji sledi. Ukoliko zaposleni smatra da mu je otkaz dat bez zakonskih razloga ili u postupku koji je nezakonit, ima pravo da podnese tužbu za poništaj takvog otkaza. Rok za tužbu je 60 dana od prijema rešenja o otkazu. Ukoliko sud poništi takvo rešenje o otkazu, nastupaju posledice nezakonitog otkaza, na štetu poslodavca. Predmet tužbe može biti vraćanje na rad i naknada štete. Postoje četiri opcije:

1. *Vraćanje na rad uz naknadu štete u visini izgubljene zarade za sve vreme koje zaposleni nije radio;*

2. Zaposleni ne zahteva vraćanje na rad, ali ima pravo da zahteva naknadu štete u visini do 18 zarada;

3. Ne postoje uslovi za vraćanje na rad pri čemu zaposleni ima pravo na naknadu štete u visini do 36 zarada;

4. Ako je otkaz nezakonit samo iz formalnih razloga, zaposleni se ne vraća na rad, ali ima pravo na naknadu štete u visini do šest zarada. Ukoliko tužilac želi povratak na rad, a poslodavac dokaže da povratak nije moguć, tužilac ima pravo na naknadu štete u visini do 36 zarada. Kad je povratak na rad moguć, a tužilac to ipak ne želi, ima pravo na naknadu štete u visini do 18 zarada.

U slučaju iz filma, po našem pravu, dosuđuje se samo naknada štete u jedinstvenom iznosu. Ova naknada može biti u iznosu do 18 zarada. Zarada, u ovom slučaju, odnosi se na zaradu koju je bivši zaposleni ostvario u mesecu pre otkaza, i to zarada bez umanjenja po osnovu poreskih obaveza, tj. bruto zarada. Iznos od 18 zarada je maksimum koji se može dosuditi.

Primal Fear (1996) – Iskonski strah
režija: Gregori Hoblit
uloge: Ričard Gir, Laura Lini i Edvard Norton

#neuračunljivost

Advokat brani štićenika crkve za ubistvo katoličkog nadbiskupa. Usled neuračunljivosti izazvane mentalnim poremećajem, veruje da nije kriv. Iz ugla okrivljenog štićenika, zločin je opravdan; nadbiskup je pedofil koga su štitili koruptivni sistemski mehanizmi. Advokat dokazuje zločin koji prethodi ubistvu. Okrivljeni nije proglašen krivim za zločin iz razloga neuračunljivosti te biva upućen u psihijatrijsku ustanovu.

Krivičnim delom smatra se radnja koja je zakonom predviđena kao krivično delo, koja je protivpravna i skrivljena. Krivica postoji ako je učinilac u vreme kada je učinio krivično delo bio uračunljiv i postupao sa umišljajem, a bio je svestan (ili je bio dužan i mogao biti svestan) da je njegovo delo zabranjeno. Nije krivično delo ono delo koje je učinjeno u stanju neuračunljivosti. Neuračunljiv je onaj učinilac koji nije mogao da shvati značaj svog dela ili nije mogao da upravlja svojim postupcima usled duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili druge teže duševne poremećenosti (npr. shizofrenija, hronične psihoze, paranoje, demencija). Učiniocu krivičnog dela čija je sposobnost da shvati značaj svog dela ili sposobnost da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena usled nekog navedenog stanja (bitno smanjena uračunljivost) može se ublažiti kazna. Mera bezbednosti je obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi te obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi.

Uračunljivost se uvek pretpostavlja, a samo u sumnji (na neuračunljivost ili smanjenu uračunljivost) se utvrđuje.

Time to Kill (1996) – Vreme za ubijanje
*režija: Džoel Šumaher, uloge: Metju Mekonahi, Semjuel
El Džekson, Sandra Bulok, Kevin Spejsi, Donald
Saterlend i Kifer Saterlend*

#rasna_mržnja #ubistvo_na_mah

Ono za šta se u najboljem od svetova ne mora boriti, zbog imanentnosti istine i pravde, u našem je stalni predmet borbe. Desetogodišnja crna devojčica silovana je i pretučena od strane belih suprematista. Smrt je izostala, ali je namera učinioća da počini ubistvo očigledna. Otac devojčice, na osnovu istorijske utemeljenosti straha od rasne mržnje, odlazi i ubija dvojicu okrivljenih za zločin nad njegovom ćerkom. Brani ga beli advokat, a odbranu bazira na ideji da je branjenik pre ubistva bio doveden u stanje jake razdraženosti, a kao takav ne može se kazniti, naročito ne smrtnom kaznom koju zahteva javni tužilac.

U našem KZ-u ubistvo na mah propisano je članom 115 i glasi - Ko drugog liši života na mah doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom, zlostavljanjem ili teškim vređanjem od strane ubijenog, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina. Predstavlja privilegovani oblik ubistva ali i dalje kažnjivo. U praksi zna da se graniči sa prekoračenjem granica nužne odbrane, ali distinkcija je u vremenskom intervalu.

Kod ubistva u prekoračenju granica nužne odbrane okrivljeni treba da je postupao za vreme napada (što je osnov isključenja protivpravnosti, u slučaju kad nema prekoračenja), dok je kod ubistva na mah potrebno da je stanje jake razdraženosti izazvano napadom, što znači da su radnje izvoršioća mogle biti preduzete i neposredno nakon što je napad okončan.

**The People vs. Larry Flynt (1996) –
Narod protiv Larija Flinta
režija: Miloš Forman
uloge: Vudi Harelson, Kortni Lav i Edvard Norton**

#sloboda_govora #uvreda

Baptistički pastor Džeri Folvel tužio je 1988. godine časopis *Hastler* i vlasnika Larija Flinta za naknadu štete zbog povrede prava ličnosti. Osnov je satirični tekst koji ismeva pastora. Nakon kratkotrajne pobjede pred prvostepenim sudom, Vrhovni sud rešava spor u korist časopisa *Hastler*. Prvim amandmanom na Ustav SAD-a uvedena je sloboda govora kao neprikosnoveno pravo. Jednoglasnom odlukom Vrhovnog suda takva sloboda ponovo je uspostavljena u slučaju protiv Larija Flinta. Nastao je presedan kojim pastor i svi ljudi „uvređeni“ objavljenom karikaturom, parodijom ili satirom ne mogu osnovano da zahtevaju naknadu nematerijalne štete zbog duševne boli. Takav novinski oblik podrazumeva sadržaj koji prosečna racionalna osoba ne može da shvati ozbiljno, istinito, kao fakt.

Uvreda je krivično delo iz člana 170 KZ-a. Pretpostavlja objektivne kriterijume (sa aspekta običajnih moralnih i drugih normi u određenoj sredini) te nije od značaja kako je to shvaćeno od strane lica kome je navodna uvreda upućena. Ukoliko u navodnoj uvredi, pored očigledne prirode teksta ili grafike, postoji i napomena da se isti moraju shvatiti kao satira ili karikatura, bez uvredljive namere, uvrede nema. Neće se kazniti za uvredu učinilac, ako je izlaganje dato u okviru ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umetničkom delu, u vršenju službene dužnosti, novinarskog poziva, političke delatnosti, u odbrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa, ako se iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinio u nameri

omalovažavanja.

Naknada nematerijalne i materijalne štete propisana je Zakonom o obligacionim odnosima. Ko drugome povredi čast kao i ko iznosi ili prenosi neistinite navode o prošlosti, o znanju, o sposobnosti drugog lica, ili o čemu drugome, a zna ili bi morao znati da su neistiniti, i time mu prouzrokuje materijalnu štetu dužan je naknaditi je. U slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravke, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom. Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

The Devil's Advocate (1997) – Đavolji advokat
režija: Tejlor Hakford
uloge: Kijanu Rivs, Šarliz Teron i Al Paćino

#pravo_bez_pravde

Advokata bez izgubljenog slučaja tumači Kijanu Rivs. Branivši okrivljenog za obljubu sa detetom, veštım una-krsnim ispitivanjem, uspeo je da uništi kredibilitet ųrtve i time oslobodi branjenika, iako je znao da je kriv. Privlaćı pažnju velike advokatske kancelarije iz Njujorka koja mu nudi posao iz snova. Prihvata ga i postaje ćovek koji pred sudom brani i samog đavola.

Advokati barataju rećima kao ųto su samostalnost, strućnost, savesnost, poštenje, poverljivost, dostojnost, odgovornost, odmerenost. Naųalost, ćesto se ostaje samo na rećima. Stvar je lićnog i profesionalnog integriteta advokata kako će organizovati svoju praksu i koje ljude i principe će zastupati. Brani se ćovek, a ne delo. Advokat sa skromnim timom (ćesto) predstavlja poslednji bastion odbrane od sistema sa neogranićenim sredstvima (kakav je drųжава).

Od ranog srednjeg veka do danas, hrišćani sa odlikama mućeništva i blaųenstva proglašavani su za svece u procesu kanonizacije. Odluku bi donosili kardinali Svete stolice, nadahnuti Svetim duhom. Njima bi se suprotstavljao *Advocatus diaboli* ili Đavolji advokat, opet iz reda kardinala, iznosivši argumente protiv kandidata, u cilju sputavanja kanonizacije. Govorilo se da, nasuprot kardinalima koji zastupaju sām Sveti duh, đavolji advokat zastupa đavola u samom kandidatu i tako oblikuje sud - da li je kandidat svetac ili ne. Konaćnu odluku doneo bi Papa. Instituciju Đavoljeg advokata ukinuo je Papa Jovan Pavle II 1983. godine.

The Rainmaker (1997) – Čudotvorac
*režija: Frensis Ford Kopola, uloge: Met Dejmon, Džon
Vojt, Kler Dejns, Deni Devito i Miki Rurk*

#autsajder #osiguranje #advokatura

Mladi diplomac pravnog fakulteta, bez velike perspektive, dobija posao kod kontroverznog advokata, uz uslov da sâm pronalazi klijente. Uz pomoć jednog saradnika, preuzima slučaj vezan za pravo osiguranja (*najbliža analogija u našem pravu bila bi kad osiguravač nije postupio u dobroj veri prema osiguranom licu, tj. nije isplatio ugovorenu svotu iako je nastupio događaj – osigurani slučaj*) i u ime vlastodavca (žene na samrti) tuži veliku osiguravajuću korporaciju. Kada uspe da dobije veliku naknadu za svog klijenta, korporacija proglašava bankrot. Još jedna adaptacija romana Džona Grišama, sa naracijom advokata koji ne govori afirmativno o profesiji koja služi svemu osim pravdi.

Ugovorom o osiguranju (ZOO) osiguranik se obavezuje da plati određeni iznos organizaciji za osiguranje (osiguravaču), a organizacija se obavezuje da, ako se desi događaj koji predstavlja osigurani slučaj, isplati osiguraniku ili nekom trećem licu naknadu, odnosno ugovorenu svotu. Događaj s obzirom na koji se zaključuje osiguranje (osigurani slučaj) mora biti budući, neizvestan i nezavisan od isključive volje ugovarača. Postoji osiguranje imovine i osiguranje lica. Osiguranjem imovine pokriva se šteta koja se zbog nastupanja osiguranog slučaja desila u imovini osiguranika. Ako je neko treće lice prouzrokovalo štetu osigurane stvari, osiguravač je dužan da na zahtev osiguranika isplati naknadu iz osiguranja, ali stiče pravo na regres prema licu koje je odgovorno za štetu. Osiguranje lica nema za sorhu naknadu štete koja se dogodila zbog osiguranog slučaja, već isplatu unapred ugovorene novčane sume.

Amistad (1997)
režija: Stiven Spielberg
uloge: Džimon Hansu, Metju Mekonahi, Entoni Hopkins
i Morgan Frimen

#ljudska_prava #nezavisnost_sudstva #vrhovni_sud #ropstvo

U praskozorje Civilnog rata, na otvorenom moru u blizini američke obale, dogodila se pobuna robova na brodu. Cela posada strada, osim dvojice robovlasnika koji imaju zadatak da Afrikance vrate u matične zemlje. Umesto toga, odvođe ih pravo na američku obalu. Još uvek su retke američke države gde je ropstvo ukinuto, svega nekoliko prosvetljenijih na severu. Konačno oslobođenje Amerike od ropstva sledi tek nakon Civilnog rata, 1865. godine.

Nakon iskrčavanja, Afrikance vraćaju u lance i dešava se ono što je nepojmljivo iz današnje perspektive. Da li su Afrikanci u sporu svrstani među ljude, kojima bi se sudilo za ubistvo svojih tamničara, ili su imovina za čiji zločin su odgovorni njihovi vlasnici? Američko pravo tada poznaje samo robove koji su rođeni na plantažama. Nije bilo moguće dovesti ih iz matičnih zemalja sa afričkog kontinenta. Abolicionisti koji se bore za ukidanje ropstva žele sistemsko rešenje. Ono bi značilo da su Afrikanci zarobljeni, uprkos zabrani britanske krune i američkog zakona, u nehumanim uslovima dovezeni na Kubu i preprodati na nekoj vrsti pijace, te konačno isporučeni kao robovska radna snaga u SAD. Uprkos ogromnom pritisku na dve različite sudske instance od strane Vlade SAD-a, robovi bivaju oslobođeni. Ipak, predsednik SAD ulaže žalbu i slučaj je pred Vrhovnim sudom, gde su 8 od 9 sudija i sâmi robovlasnici.

Iskusni advokat, vešt u pripovedanju i besedništvu, oličen je u liku bivšeg predsednika, sina jednog od osnivača SAD-a, Džona Kvinsija Adamsa. Usledio je jedan od najlepših govora o ljudskim pravima u istoriji američkog pravosuđa i kinematografije uopšte.

Kolevka drevne demokratije je Atina, međutim, sa velikim izuzetkom - kada se oduzmu robovi i žene, glasao je i vladao mali broj ljudi. Nekoliko hiljada godina kasnije, u Americi nije došlo do značajnije promene. Ekonomija se bazirala na robovskoj radnoj snazi tokom više od dva veka. Ropstvo je postojalo istovremeno sa Deklaracijom nezavisnosti u kojoj je proklamovano da su svi ljudi rođeni jednaki. Pritom, nezavisno sudstvo, kao velika tekovina demokratije, bilo je kanon u koji se ne dira. Nezavisnost sudstva je ono što je na kraju oslobodilo robove.

Činjenica je da su nasilno odvođeni, kupovani i preprodavani, mučeni i zlostavljani, okovani i pritvarani, iako je dovođenje zabranjeno još 1808. godine, a kasnije i ukinuto u dobrom delu zemlje. Na kraju, bio je neophodan rat da bi se ropstvo konačno ukinilo.

Sudska vlast je nezavisna. Sudovi su samostalni i nezavisni u svom radu i sude na osnovu Ustava, zakona i drugih opštih akata, opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava i potvrđenih međunarodnih ugovora. Sudija je u vršenju sudijske funkcije nezavisan i potčinjen samo Ustavu i zakonu. Zabranjen je svaki uticaj na sudiju u vršenju sudijske funkcije.

A Civil Action (1998) - Građanska tužba
režija: Stiven Zejljan,
uloge: Džon Travolta, Robert Duval, Džon Litgou

#zaštita_životne_sredine #naknada_štete

U blizini Bostona, države Masačusets, industrijska postrojenja ispuštaju *trihloroetilen*, jedinjenje koje truje vodu i vodosnabdevanje, te prouzrokuje razna oboljenja stanovništva (od leukemije do raka). Bostonski advokat preuzima slučaj i pokušava da dokaže uzročno-posledičnu vezu između industrijske proizvodnje i oboljenja od kojih umiru lokalna deca. Tužbu podnosi protiv dve velike korporacije koje obrađuju kožu, a tužbenim zahtevom traži veliku naknadu štete za obolele i zabranu rada korporacija. Kako to obično biva u američkom pravu i na filmu, kao prvo rešenje nameće se vansudsko poravnanje za tužioce, koje bi prošlo neopaženo i pomoću kog bi se korporacije izvukle „za šaku dolara“. Advokat odbija, verujući da slučaj zahteva porotno suđenje. Ipak, tužba protiv prvotužene korporacije se odbija, pa je advokat usled rastućih troškova primoran da prihvati poravnanje od drugotužene kompanije. Isplaćeni novac jedva pokriva prethodne troškove i naknadu za unesrećene porodice. Krajnji ishod je preuzimanje slučaja od strane EPA-e (Agencija za očuvanje životne sredine - *Environmental Protection Agency*), što ostavlja nadu da će se zagađivač privesti pravdi.

Zakonom o zaštiti životne sredine u RS propisano je da zagađivač koji prouzrokuje zagađenje životne sredine odgovara za nastalu štetu po načelu objektivne odgovornosti. Za zagađivanje životne sredine odgovorno je i pravno i fizičko lice koje je nezakonitim ili nepravilnim delovanjem omogućilo ili dopustilo zagađivanje životne sredine.

Zagađivač koji svojim činjenjem ili nečinjenjem prouzrokuje zagađivanje životne sredine dužan je da, bez odlaganja, preduzme mere utvrđene planom zaštite od udesa (operatori opasnih postrojenja obavezni su da imaju plan) te sanacionim planom (koji donosi Vlada), odnosno da preduzme neophodne mere radi smanjenja štete u životnoj sredini ili uklanjanja daljih rizika, opasnosti ili sanacije štete. Ako naneta šteta ne može da se sanira odgovarajućim merama, lice koje je prouzrokovalo štetu odgovorno je za naknadu u visini vrednosti uništenog dobra. Zagađivač je odgovoran za štetu nanetu životnoj sredini i prostoru i snosi troškove procene štete i njenog uklanjanja, a naročito za troškove hitnih intervencija preduzetih u vreme nastanka štete, a neophodnih za ograničavanje i sprečavanje efekata štete po životnu sredinu, prostor i zdravlje; troškove naknade licima direktno ugroženim štetom po životnu sredinu i prostor. Svako ko pretrpi štetu ima pravo na naknadu štete.

Zahtev za naknadu štete može se podneti neposredno zagađivaču ili osiguravaču, odnosno finansijskom garantu zagađivača kod koga je nastao udes, ako takav osiguravač, odnosno finansijski garant postoji. Ako je više zagađivača odgovorno za štetu nanetu životnoj sredini, a udeo pojedinih zagađivača nije moguće odrediti, troškove snose solidarno i posebno. Pokretanje postupka za naknadu štete zastareva za tri godine od kada je oštećeni saznao za štetu i učinioca štete. U svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za 20 godina od kada je šteta nastala. Postupak pred sudom za naknadu štete je hitan.

Snow falling on Cedars (1999) – Sneg pada na kedar
režija: Skot Hiks, uloge: Itan Houk, Maks von Sidou,
Jouki Kudo i Rik Jun

#ubistvo #nesreća #nevinost #rasne_predrasude

Na ostrvu San Pedro (SAD) ribar je nađen mrtav, upetljan u ribarsku mrežu na dnu reke. Sve vreme deluje da je priča tužilaštva usmerena protiv Japanca koji je poslednji imao susret sa preminulim. Šta se desi kad lice „pogrešne“ nacije, vere, imena ili boje kože dođe u dodir sa pravnim sistemom koji ne mari za istinu, a veruje predrasudama? Da bi se zaštitio način života većinskog stanovništva, na „listi za odstrel“ često se nađe dežurni krivac, pripadnik manjine, koji se u javnosti percipira kao onaj koji ugrožava većinskog Drugog. Policija i tužilaštvo, čiji se pripadnici ponašaju kao progonitelji, glavni su saveznici takvog sistema. Jedina brana je savestan advokat i pravdoljubiv sudija te dokazi koji mogu rezultirati oslobađanjem optuženog.

Presudu sud može zasnovati samo na činjenicama u čiju je izvesnost uveren. Sumnju u pogledu činjenica od kojih zavisi vođenje krivičnog postupka, postojanje obeležja krivičnog dela ili primena neke druge odredbe krivičnog zakona, sud će u presudi, rešiti u korist okrivljenog.

The Insider (1999) – Probuđena savest
režija: Majkl Men
uloge: Rasel Krou, Al Paćino i Kristofer Plamer

#uzbunjivanje #zakon_o_zastiti_uzbunjivača

Po cenu neprijateljstva sa velikom duvanskom korporacijom (gde je radio kao visoko rangirani izvršilac) i gubitka otpremnine nakon otkaza, uzbunjivač daje intervju u kom iznosi dokaze o smrtnim posledicama cigareta koje industrija proizvodi. *Whistleblower*, u našem jeziku – uzbunjivač (doslovno – zviždač, oglašava se jakim zvukom, zviždukom kojim upozorava na nešto), po Zakonu o zaštiti uzbunjivača, predstavlja fizičko lice koje vrši uzbunjivanje u vezi sa svojim radnim angažovanjem, postupkom zapošljavanja, korišćenjem usluga državnih i drugih organa, nosiocima javnih ovlašćenja ili javnih službi, poslovnom saradnjom i pravom vlasništva na privrednom društvu.

Uzbunjivanje je otkrivanje informacije o kršenju propisa, kršenju ljudskih prava, vršenju javnog ovlašćenja protivno svrsi zbog koje je povereno, opasnosti po život, javno zdravlje, bezbednost, životnu sredinu, kao i radi sprečavanja štete velikih razmera. Zabranjeno je sprečavanje uzbunjivanja. Uzbunjivač ima pravo na zaštitu ako izvrši uzbunjivanje kod poslodavca, ovlašćenog organa ili javnosti, otkrije spornu informaciju u roku od jedne godine od dana saznanja za izvršenu radnju zbog koje vrši uzbunjivanje, a najkasnije u roku od deset godina od dana izvršenja te radnje, odnosno, ako bi u trenu uzbunjivanja, na osnovu raspoloživih podataka, u istinitost informacije, poverovalo lice sa prosečnim znanjem i iskustvom kao i uzbunjivač. Lice koje je ovlašćeno za prijem informacije dužno je da, štiti podatke o ličnosti uzbunjivača, odnosno podatke na osnovu kojih se može otkriti identitet uzbunjivača.

Poslodavac ne sme činjenjem/nečinjenjem da stavi uzbunjivača u nepovoljniji položaj u vezi sa uzbunjivanjem (uzbunjivaču ne može prestati radni odnos, niti uskraćeno pravo na zaradu). U slučajevima nanošenja štete zbog uzbunjivanja, uzbunjivač ima pravo na naknadu štete. Uzbunjivač prema kome je preduzeta štetna radnja u vezi sa uzbunjivanjem ima pravo na sudsku zaštitu. Sudska zaštita se ostvaruje podnošenjem tužbe za zaštitu u vezi sa uzbunjivanjem nadležnom sudu, u roku od šest meseci od dana saznanja za preduzetu štetnu radnju, odnosno tri godine od dana kada je štetna radnja preduzeta. Ako je u toku postupka tužilac učinio verovatnim da je prema njemu preduzeta štetna radnja u vezi sa uzbunjivanjem, na tuženom je teret dokazivanja da štetna radnja nije u uzročnoj vezi sa uzbunjivanjem.

North Country (2005) – Zemlja na severu
*režija: Niki Karo, uloge: Šarliz Teron, Džeremi Renner,
Franses Mekdormand, Vudi Harelson i Sisi Spejsek*

#seksualno_uznemiravanje #maloletnik_oštećeni #sprečavanje_zlostavljanja_na_radu

Džousi je silovana dok je bila maloletna. Dobila je dete i odgajala ga. Drugo dete dobija u braku sa nasilnim suprugom kojeg napušta. Roditelji i celo mesto veruju da je sve što se desilo njena krivica. Kako bi othranila svoju decu, nalazi posao u rudniku. Tamo je dočekuje samo odvratna požuda i mržnja, a događaji kojima je prisustvovala zajedno sa koleginicama rezultirali su prvom kolektivnom tužbom za seksualno uznemiravanje u američkoj istoriji (priča je bazirana na istinitim događajima). Džousi počinje da radi u rudniku 1975. godine, dok tužbu inicira 1988. godine, da bi se poravnanje desilo tek 10 godina nakon tužbe i 23 godine nakon zasnivanja radnog odnosa.

Kolektivna tužba je specifikum američkog pravosuđa. Bazira se na zahtevu da je istovetnom radnjom, odnosno na istovetan način i od strane istih lica, povređeno pravo koje je zagarantovano zakonom. Našim procesnim zakonima nije propisana, tako da je oštećenima na raspolaganju građanskopravna (pojedinačna tužba) i krivičnopravna zaštita.

Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica propisane su posebne odredbe o zaštiti maloletnih lica kao oštećenih u krivičnom postupku. Između ostalih, vodi se računa o uzrastu, svojstvima ličnosti, obrazovanju, nastojeći da se izbegnu moguće štetne posledice postupka po njegovu ličnost i razvoj.

Saslušanje maloletnih lica obaviće se uz pomoć psihologa, pedagoga ili drugog stručnog lica. Ako s obzirom na osobenosti krivičnog dela i svojstva ličnosti maloletnog lica, oceni da je to potrebno, sudija će narediti da se maloletno lice saslušava upotrebom tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, a saslušanje se sprovodi bez prisustva stranaka i drugih učesnika postupka, u prostoriji u kojoj se svedok nalazi, tako da mu stranke i lica koja na to imaju pravo, pitanja postavljaju posredstvom sudije, psihologa, pedagoga, socijalnog radnika ili drugog stručnog lica. Ako se kao svedok saslušava maloletno lice koje je usled prirode krivičnog dela, posledica ili drugih okolnosti, posebno osetljivo, odnosno nalazi se u posebno teškom duševnom stanju, zabranjeno je vršiti suočenje između njega i okrivljenog.

Zakonom o sprečavanju zlostavljanja na radu koji je na snazi od 2010. godine, zlostavljanje (mobing) je definisano kao svako aktivno ili pasivno ponašanje prema zaposlenom ili grupi zaposlenih kod poslodavca koje se ponavlja, a koje za cilj ima ili predstavlja povredu dostojanstva, ugleda, ličnog i profesionalnog integriteta, zdravlja, položaja zaposlenog i koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, pogoršava uslove rada ili dovodi do toga da se zaposleni izoluje ili navede da na sopstvenu inicijativu raskine radni odnos ili otkáže ugovor o radu ili drugi ugovor. Izvršiocem zlostavljanja smatra se poslodavac sa svojstvom fizičkog lica ili odgovorno lice kod poslodavca sa svojstvom pravnog lica, zaposleni ili grupa zaposlenih kod poslodavca, koji vrši zlostavljanje. Odredbe ovog zakona primenjuju se i na slučajeve seksualnog uznemiravanja. Zakonom o radu definisano je seksualno uznemiravanje kao svako verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica koje traži zaposlenje, kao i zaposlenog u sferi polnog života, a koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Pre sudske zaštite, zlostavljanje se može okončati posredovanjem. Ukoli-

ko ne uspe, zaposleni podnosi tužbu nadležnom sudu. Ako je u toku postupka tužilac učinio verovatnim da je izvršeno zlostavljanje, teret dokazivanja da nije bilo ponašanja koje predstavlja zlostavljanje je na poslodavcu.

Postupak u parnicama za ostvarivanje zaštite od zlostavljanja jeste hitan. U toku postupka sud može, po predlogu stranke ili po službenoj dužnosti, odrediti privremene mere radi sprečavanja nasilnog postupanja ili radi otklanjanja nenaknadive štete. Zaposleni koji smatra da je izložen zlostavljanju može da zahteva utvrđenje da je pretrpeo zlostavljanje; zabranu vršenja ponašanja koje predstavlja zlostavljanje, zabranu daljeg vršenja zlostavljanja, odnosno ponavljanja zlostavljanja; izvršenje radnje radi uklanjanja posledica zlostavljanja; naknadu materijalne i nematerijalne štete, u skladu sa zakonom, kao i objavljivanje presude donete povodom tužbe.

Find Me Guilty (2006) - Proglasite me krivim
režija: Sidni Lumet, uloge: Vin Diesel,
Piter Dinklidž, Ron Silver i Anabela Šjora

#organizovani_kriminal #okrivljeni_saradnik

Džeki Di je jedan od okrivljenih u postupku koji tereti članove organizovane kriminalne grupe za niz krivičnih dela (reketiranje, iznuda, pranje novca, krađe, promet opojnih droga). Dok izdržava kaznu za krivično delo stavljanje u promet opojnih droga, Vlada mu prilazi sa predlogom da postane okrivljeni saradnik u postupku koji se priprema. Zbog „kodeksa“ odbija da „cinkari“ i postaje okrivljeni, a pošto nema šta da izgubi, odlučuje da brani sâm sebe. U najdugotrajnijem suđenju u istoriji američkog pravosuđa, koje je trajalo 21 mesec (što je i dalje daleko manje od prosečnog suđenja za laku telesnu povredu ili uvredu kod nas), Džeki zabavlja porotnike samostalnom odbranom te ugrožavanjem odbrane ostalih okrivljenih. Nakon većanja od 14 sati, porota osloboda sve okrivljene, a brižljivo spremanje tužilaštva za konačan obračun sa mafijom biva potpuno osujećeno.

Vlada SAD-a sedamdesetih godina prošlog veka donela je tzv. RICO zakon (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations) koji predstavlja pravni osnov za gonjenje organizovanog kriminala, inicijalno uperen protiv mafije, a kasnije i šire primenjivan.

Organizovana kriminalna grupa je grupa od tri ili više lica, koja postoji određeno vreme i deluje sporazumno sa ciljem vršenja jednog ili više krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi neposrednog ili posrednog sticanja finansijske ili druge koristi. Članom 346 KZ-a propisano je krivično delo Udruživanje radi vršenja krivičnih dela u kojem učinilac koji organizuje grupu koja ima za cilj vršenja

krivičnih dela za koje se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža kazna, ako zakonom za takvo organizovanje nije predviđena teža kazna, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina. Stav 2 glasi - Ko organizuje organizovanu kriminalnu grupu, ako zakonom za takvo organizovanje nije predviđena teža kazna, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina. Naravno, pored organizatora, gone se i pripadnici takvih grupa. Teži oblici su propisani ako organizovana kriminalna grupa vrši krivična dela za koje se može izreći kazna zatvora od dvadeset godina ili kazna doživotnog zatvora. Organizator organizovane kriminalne grupe koji otkrivanjem grupe ili na drugi način spreči izvršenje krivičnih dela radi čijeg vršenja je grupa organizovana, kazniće se zatvorom do tri godine, a može se i osloboditi od kazne. Pripadnik grupe koji otkrije grupu pre nego što je u njenom sastavu ili za nju učinio neko krivično delo, radi čijeg vršenja je grupa organizovana, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine, a može se i osloboditi od kazne. Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije propisana je nadležnost Višeg suda u Beogradu – posebnog odeljenja za organizovani kriminal za krivična dela organizovanog kriminala, kao i tužilaštva za organizovani kriminal.

Okrivljeni saradnik je okrivljeni koji je u potpunosti priznao da je učinio krivično delo, pod uslovom da je značaj njegovog iskaza za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje krivičnog dela organizovanog kriminala pretežniji od posledica krivičnog dela koje je učinio. Okrivljeni za koga postoji osnovana sumnja da je organizator organizovane kriminalne grupe ne može biti predložen za okrivljenog saradnika. Sa okrivljenim saradnikom zaključuje se sporazum o svedočenju. O sporazumu o svedočenju okrivljenog odlučuje sudija za prethodni postupak; ukoliko je sporazum podnet sudu nakon potvrdivanja optužnice, odluku donosi predsednik veća. Rešenje o prihvatanju sporazuma o sve-

*dočanju okrivljenog obavezuje prvostepeni i sud pravnog leka
prilikom donošenja odluke o krivičnoj sankciji. Sporazum o
svedočenju može biti zaključen i sa osuđenim saradnikom.*

Fracture (2007) - Pukotina
režija: Gregori Hoblit, uloge: Rajan Gosling
i Entoni Hopkins

#ne_bis_in_idem #plod_otrovnog_drveta

Inženjer vazduhoplovstva sprema matematički precizan zločin. Planira ubistvo supruge preljubnice, osvetu policajcu sa kojim ga je varala, kao i oslobođenje od krivice za navedene zločine. Najpre hladnokrvno puca u suprugu pištoljem Glock 21, kalibrom 11.5 mm, a zatim se prijavljuje policiji. Jedan od policajaca na licu mesta, ženin ljubavnik, razjaren onim što je zatekao, napada osumnjičenog inženjera pred velikim brojem svedoka. Žena preživi, ali ostaje na aparatima za veštačko disanje (sa kojih će je oslobođeni muž kasnije isključiti i time okončati njen život).

Osumnjičeni pred pomenutim policajcem priznaje krivicu i zahteva suđenje na kojem će braniti sâm sebe. Mladi javni tužilac pristaje na brzo suđenje, smatrajući da je krivica očigledna. Međutim, priznanje krivičnog dela nije zakonito jer je dato pred policajcem „u sukobu interesa“, te kao takvo predstavlja „plod otrovnog drveta“ i ne može se koristiti kao dokaz pred sudom. Balističkim veštačenjem došlo se do činjenice da metak kojim je ustreljena žrtva, iako odgovara po kalibru, nije ispaljen iz pištolja osumnjičenog. Nestaje i dokaz broj dva. Policajcu je jasno da je žrtva igrokaza osumnjičenog, shvata da ne može da dokaže očigledno te opterećen grižom savesti izvršava samoubistvo. Okrivljeni je oslobođen. Javni tužilac se ne miri sa takvom situacijom i pokušava sebi da objasni šta se zapravo desilo. Dolazi do zaključka da okrivljeni inženjer i policajac imaju pištolj istog kalibra i vrste.

Okrivljeni je pre zločina zamenio pištolj, uzeo policajčev, pucao u suprugu i opet zamenio pištolje (uzevši natrag svoj, iz kojeg nije pucano). Taj nekorišćeni pištolj je postao najznačajniji dokaz u izvršenom zločinu. Sa ovom labavom teorijom, tužilac suočava okrivljenog, koji priznaje da je hipoteza tačna, istovremeno uveren da je zaštićen načelom „ne bis in idem” (ne može se dvaput goniti za isto). Inženjer je u pravu, ali prvo suđenje se odnosilo na pokušaj ubistva (supruga je preživela, on oslobođen), dok bi novo suđenje bilo za umišljajno ubistvo (supruga je u međuvremenu preminula) - sa novim dokazima.

NAČELO NE BIS IN IDEM: Ne može se ponovo goniti lice koje je za isto krivično delo pravosnažno osuđeno ili oslobođeno, ili je protiv njega optužnica odbijena ili protiv njega postupak obustavljen. Isto podrazumeva ne samo meritorne pravosnažne presude - pravosnažno oslobađajuće ili osuđujuće nakon kojih se smatra da je stvar presuđena (res iudicata) te da se o istom više ne može suditi, već i naredbu o obustavi istrage koju je doneo javni tužilac, koja deluje u skladu sa istim načelom, „ne bis in idem”, pa se na osnovu iste, takođe ne može ponovo voditi postupak za isto krivično delo.

Sudske odluke se ne mogu zasnivati na dokazima koji su neposredno ili posredno, sami po sebi ili načinu pribavljanja u suprotnosti sa Ustavom, ZKP-om, drugim zakonom, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima. Ovakva zakonska formulacija pruža osnov za tvrdnju da se sudske odluke ne mogu zasnivati na dokazima koji su „posredno pribavljeni” – proistekli iz nezakonitih radnji i koji samim tim moraju deliti istu pravnu sudbinu sa njima, u skladu sa doktrinom ploda otrovnog drveta.

Conviction (2010) – Presuda
režija: Toni Goldwin
uloge: Hilari Svonk, Sem Rokvel i Melisa Leo

#bolje_sto_krivaca_na_slobodi_nego_jedan_nevin_u_zatvoru

Nakon dve godine istrage, za ubistvo je okrivljen Madi, koji se još kao dečak igrao u kući žrtve (sa sestrom ulazio kroz prozor i krao slatkiše). Ne postoje nikakvi dokazi protiv njega, ali Madi je iskorišćen kao instrument za napredovanje u karijeri od strane policajke koja radi na slučaju. Ista je podmetala dokaze i davala instrukcije navodnim svedocima. Madijeva sestra veruje u njegovu nevinost i neprijatelj joj je svako ko tvrdi suprotno. Vođena opsesijom da ga izbavi iz zatvora, upisuje i završava pravni fakultet te sakuplja dokaze koje će prezentovati u korist odbrane brata.

U međuvremenu, DNK analiza mesta zločina postaje deo prakse i razbija duh sudske zablude, često prisutan u američkim sudovima. Madijevoj sestri ostaje da pronađe DNK učinioca među dokazima i uporedi je sa bratovljevom. Bez obzira na prethodne prestupe, krivica u novom zločinu zavisi jedino od dokaza „van razumne sumnje”. Kada se, posredstvom novih dokaza, javi razumna sumnja da je okrivljeni učinilac zločina, on mora biti oslobođen

Devil's Knot (2013) - Đavolji čvor
režija: Atom Egoyan
uloge: Kolin Firt, Ris Viderspun i Alesandro Nivola

#teško_ubistvo #smrtna_kazna #sudska_zabluda #DNK_analiza

Tela trojice dečaka pronađena su u reci. Vrlo brzo nakon zločina, trojica starijih maloletnika uhapšena su i okrivljena za ubistvo. Zločin nad dečacima proglašen je ritualnim zbog bliskosti navodnih izvršilaca sa okultnim. Neposredni izvršioci osuđeni su na smrtnu kaznu. Da li je neophodno da pored tri žrtve država iz osвете ubije drugu trojicu?

Od kada je DNK analiza postala rutinska metoda identifikacije, ne samo da je njeno korišćenje doprinelo velikom uspehu u dokazivanju krivičnih dela, već je njome u nekim državama naknadno dokazan niz sudskih zabluda. Nakon što je nevinost jednog osuđenika na smrtnu kaznu nesporno utvrđena naknadno sprovedenom DNK analizom, guverner države Ilinoj je 2003. godine doneo odluku da se sve osude na smrtnu kaznu u toj državi preinače u kazne doživotnog zatvora. U događajima opisanim u filmu, baziranim na istini, sva trojica optuženih su nakon deset godina zatvora pušteni na slobodu, zadržavši status osuđenih lica.

**American Crime Story: The People v. O.J. Simpson
(2016) – Američka krimi priča: Narod protiv O. Džej-**

Simpsona

režija: Rajan Marfi, Entoni Hemingvej, Džon Singleton,

uloge: Kjuba Guding Džunior, Džon Travolta,

Sara Polson, Dejvid Švimer

#medijsko_suđenje #dvostruko_ubistvo

Slučaj opisan u mini-seriji baziranoj na faktičkim događajima govori o jednom od medijski najpraćenijih slučajeva u istoriji američkog pravosuđa. Suđenje je prenošeno uživo na nekoliko televizijskih mreža (i danas je dostupno na jutjubu).

Dve godine pre suđenja, kao posledica policijske torture nad Afroamerikancima i sistemskog problema koji prati gradsku policiju od njenog osnivanja, dogodili su se neredi u Los Anđelesu. Duh pobune za vreme suđenja još uvek traje i verovatno bi eskalirao da je presuda bila pogrešna. Simpson postaje simbol borbe protiv rasne diskriminacije, iako se sumnjiči za dvostruko ubistvo.

Njegova bivša supruga Nikol i njen dečko Ron izbodeni su, 13. juna 1994. godine, na smrt. Ubrzo, glavni osumnjičeni postaje Nikolin bivši suprug, zvezda američkog fudbala, glumac, komičar i šoumen, Orental Džejms Simpson. Tragovi krvi žrtava vode od mesta zločina do Simpsonove kuće, nalaze se svuda u njegovoj kući i u automobilu. Njegovi odevni predmeti nađeni su na mestu zločina. Nakon formalne izjave policiji, Simpson odbija da se preda, preti samoubistvom dok beži losanđeleskim putevima, ostavlja oproštajno pismo i inkriminiše se sve više svakim narednim činom. Uz pomoć Roberta Kardašijana, prijatelja i advokata, konačno se predaje i medijsko suđenje može da počne.

Naposletku, Simpson je ipak oslobođen i činilo se da je suđenje bilo za sve, osim za dvostruko ubistvo. Za ovakav pristup u velikoj meri zaslužni su Simpsonovi advokati, nazvani „tim snova“, predvođeni Džonijem Kokranom (borcem za prava Afroamerikanaca), Robertom Šapirom, Frensisom Li Bejljem i Alanom Deršovicom (profesorom prava na Harvardu). Predlog za sporazum o priznanju krivice (po kojem je Šapiro poznat) nije dolazio u obzir, jer to bi značilo, bez obzira na manju kaznu, da je Simpson kriv. Išlo se na suđenje pred porotom i konačno oslobođenje. Nije dovoljno dovesti u pitanje tužilački narativ, neophodno je ponuditi alternativni, uverljiviji narativ, pa i drugog mogućeg krivca. Kokran, borac protiv policijske brutalnosti, uvodi priču o podmetanju dokaza od strane rasističke policije, odavno osramoćene i nekredibilne za prikupljanje dokaza. Porota, sastavljena uglavnom od crnih građana Los Anđelesa, oslobodila Simpsona. Zvanično, ubistvo nikada nije rasvetljeno.

Iako je na slobodi, Simpsonov kasniji život predstavlja pad američkog idola. Godine 2007, u knjizi „Šta ako sam ubio?“ nezvanično priznaje krivicu. Marša Klark i Kris Darden, tužilac i zamenik na suđenju, posvetili su se pisanju knjiga o ovom slučaju. Serija odlično slika arhitekturu krivičnog postupka, od pripremnog ročišta, preko biranja porote, do izricanja presude (ako se izuzme neminovna travestija, delom dramatisovana, delom istinita).

Srodnici žrtava podneli su protiv Simpsona nešto nalik imovinskopravnom zahtevu kod nas (*wrongful death* – smrt dvoje oštećenih za koje je odgovoran Simpson). Sud im je dodelio naknadu u iznosu od 33,5 miliona dolara koju je tuženi dužan da isplati. Godine 2008, osuđen je za oružanu pljačku, da bi nakon devet godina zatvora, 2017. godine, uslovno pušten na slobodu. Godine 2021, O. Džej Simpson postaje potpuno slobodan čovek.

Denial (2016) - Poricanje
režija: Mik Džekson, uloge: Rejčel Vajz,
Tom Wilkinson i Timoti Spal

#kleveta #revizija_istorije #holokaust

Istoričarka Debora Lipštađ bori se za istorijsku istinu pred londonskim sudom. Poznati negator Holokausta tuži je za klevetu zbog navoda u njenim knjigama, u kojima ga optužuje da je lažov i revizionista. Njen pravni tim, sačinjen od solisitora (koji sa svojim timom obavlja pripremu odbrane, ali nema pravo zastupanja pred sudskim instancama) i baristera (koji je zastupa pred samim sudom), postupa kao da napada. Teret dokazivanja je na tuženoj/okrivljenoj, iz razloga što tužena mora dokazati tvrdnje koje diskredituju drugog, tj. mora dokazati da je tužilac lažov. U suprotnom, tužilac bi morao dokazivati da to nije. Dakle, Debora mora dokazati da se Holokaust dogodio. Bez obzira na istorijsku istinu i nepobitne dokaze, tužilac zaista veruje u suprotno. Da li ga to čini lažovom, tj. da li je zaista oklevetan?

Krivično delo klevete izmenama KZ-a iz 2012. godine više ne postoji. Gonilo se po privatnoj tužbi, a za delo je bila predviđena novčana kazna. Osnovni oblik klevete činio je onaj ko za drugog iznosi ili pronosi štogod neistinito što može škoditi njegovoj časti ili ugledu. Teži oblici postojali su ako je delo učinjeno putem štampe, radija, televizije i sličnih sredstava, na javnom skupu ili ako je ono što se neistinito iznosi/pronosi dovelo do teških posledica po oštećenog. Potrebno je da se radi o iznošenju ili pronošnju lažnih tvrđenja, što je stvar analize. Laž se definiše kao izneta (saopštena) neistina i podrazumeva neke subjektivne i objektivne elemente.

Objektivni element je činjenica da li je nešto istinito ili ne (tačno ili netačno), da li odgovara stvarnosti i činjenicama, a subjektivni element je svest učinioca o tome (da li zna) da li je nešto istina ili ne.

S obzirom na dekriminalizaciju klevete, oštećenom/oklevetanom ostaje građanskopravna zaštita u parnici, odnosno novčana naknada nematerijalne štete propisana Zakonom o obligacionim odnosima, koji propisuje da će sud dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu, za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti koje je štetnik naneo oštećenom. Takođe, članom 112 Zakona o javnom informisanju i medijima, propisano je da lice na koje se odnosi informacija čije je objavljivanje u skladu sa ovim zakonom zabranjeno, a koje zbog njenog objavljivanja trpi štetu, ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete, nezavisno od drugih sredstava pravne zaštite koja tom licu stoje na raspolaganju. Novinar i odgovorni urednik odgovoraju ako je šteta objavljivanjem informacije nastala njihovom krivicom, dok izdavač odgovora bez obzira na krivicu.

Izmenama Krivičnog zakonika RS od 2016. godine uvedeno je novo krivično delo (čl. 387, st. 5), kao jedan od oblika krivičnog dela rasne i druge diskriminacije. Ovo delo bi činio onaj ko javno odobrava i negira postojanje ili značajno umanjuje težinu genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina učinjenih protiv grupe lica ili člana grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, vere, porekla, državnosti, nacionalne ili etničke pripadnosti, na način koji može dovesti do nasilja ili izazivanja mržnje prema takvoj grupi lica ili članu te grupe, ukoliko su ta krivična dela utorena pravosnažnom presudom suda u Srbiji ili međunarodnog krivičnog suda.

Krivično delo koje se čini rečima, našlo je mesto i u našem zakoniku, ali najpoznatije je u Nemačkoj, poznato pod žargonskim nazivom „Aušvic laž“. Čini ga onaj ko negira holokaust, tj. genocid nad Jevrejima.

U Velikoj Britaniji, zemlji koja je bila na strani pobednika u Drugom svetskom ratu, takvo krivično delo ne postoji. Otud je i moguće postojanje Dejvida Irvinga, antagoniste iz našeg filma, koji ne samo da nije mogao biti krivično gonjen za svoje reči u Velikoj Britaniji, nego je on gonio Deboru Lipšlad za klevetu. Ipak, presudom kojom se ona osloboda krivice, uveden je pozitivan presedan u britansku sudsku praksu.

Pink (2016)

režija: Aniruda Roj Čaudri, uloge: Amitab Bačan, Tapsi Panu, Kirti Kulhari i Andrea Tarijang

#nužna_odbrana #polne_predrasude

Tri mlade žene provode noć sa tri muškarca. Jedan od njih je povređen, za to okrivljuje jednu od devojaka i prijavljuje je za pokušaj ubistva. Mladići imaju kontakte među uticajnim ličnostima, dok je nezavisni status devojaka anomalija u duboko konzervativnom indijskom društvu. I jedni i drugi želeli su zabavu, a služeći se nasiljem i prljavom igrom, mladići su zadobili samo lakše povrede nanete od strane devojaka u samoodbrani, dok su one postale jedini krivci u očima javnosti. Isto ponašanje kod jednog pola se stimuliše, dok se kod drugog kažnjava. Advokat preuzima slučaj odbrane devojaka i objašnjava da ženino „ne“ znači „ne“, bez potrebe za obrazloženjem. Kada su nakon druženja odbile seksualni kontakt, pa je muškarac povređene sujete nastavio da insistira, dobio je udarac u glavu kao krajnji vid izrečenog „ne“. Unakrsnim ispitivanjem advokat isprovocira jednog od muškaraca da iznese istinu. U završnoj reči advokat kritikuje nazadni društveni svetonazor u kojem se žene smatraju promiskuitetnim ako izlaze, piju alkohol i žele nezavisnost, dok istovremeno takva pravila ne važe za muškarce.

Nije krivično delo ono delo koje je učinjeno u nužnoj odbrani. Nužna je ona odbrana koja je neophodno potrebna da učinilac od svog dobra ili dobra drugoga odbije istovremen protivpravni napad. Učiniocu koji je prekoračio granice nužne odbrane može se ublažiti kazna. Ako je učinilac prekoračio granice nužne odbrane usled jake razdraženosti ili prepasti izazvane napadom može se i osloboditi od kazne.

Nužna odbrana je moguća samo onda kada je napad započeo i dok traje, a smatra se da je dozvoljena i kada napad očigledno predstoji. Odbrana mora da bude u bitnoj meri srazmerna napadu. Ako postoji izrazita nesrazmera između sredstava napada i odbrane, smatraće se da je nužna odbrana prekoračena.

L'insulte (2017) - Uvreda
režija: Zijad Dueiri
uloge: Adel Karam, Kamel El Baša i Kamij Salameh

#uvreda #etničke_tenzije #suđenje #medijski_pritisak

Stanovnici Libana, najrazličitijih konfesija, živeli su vekovima u miru, do izbivanja rata 1975. godine (koji je okončan 1990. godine), a mir koji je usledio u potpunosti je obeležen sećanjima na rat. U takvim okolnostima, čak i sitna uvreda prevazilazi svoje dimenzije i postaje glavno političko oružje savremenog Bejruta. Godine 2017, jedna prijava uvrede biva odbačena na prvostepenom sudu, ali u međuvremenu dostiže medijski i politički spin, te na drugostepenom sudu postaje suđenje decenije. Angažuju se veliki advokatski timovi na obe strane, traumatične prošlosti junaka iznose se u javnost i umišljaju se mesijanski karakteri. Uvreda nije na etničkoj ili rasnoj osnovi, ali je uvreda nastala između palestinskog izbeglice i libanskog hrišćanina. Da bi opravdali reputaciju uvrede, nižu se loše stvari, jedna za drugom, a često se desi da protagonisti zaborave kako je sve i počelo

Uvreda je krivično delo iz člana 170 Krivičnog zakonika RS, koje se preduzima po privatnoj tužbi. Radnja izvršenja sastoji se u omalovažavanju nekog lica, a na osnovu objektivnih kriterijuma utvrđuje se da li nešto predstavlja omalovažavanje nekog lica ili ne. Dakle, merodavna je procena (koju daje sud), sa aspekta običajnih moralnih i drugih normi u određenoj sredini, a nije od značaja kako je to shvaćeno od strane lica kome je, navodno, uvredljiva izjava upućena. Omalovažavanje može predstavljati tvrdnju u pogledu činjenica i vrednosnih sudova, s tim da uvredljiv karakter izjave ne zavisi od njene istinitosti.

Dakle, zaštitni objekt kod krivičnog dela uvrede je čast (kao skup svih vrednosti nekog lica) i ugled (kao odraz vrednosti u društvu). Teži oblik postoji ako je uvreda učinjena putem štampe, radija, televizije ili sličnih sredstava ili na javnom skupu. Ako je uvređeni uvredu uzvratio, sud može jednu ili obe strane kazniti ili osloboditi od kazne. Neće se kazniti za delo učinilac, ako je izlaganje dato u okviru ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umetničkom delu, u vršenju službene dužnosti, novinarskog poziva, političke delatnosti, u odbrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa, ako se iz izlaganja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinio u nameri omalovažavanja.

Marshall (2017)

režija: Redžinald Hadlin

uloge: Čedvik Bouzmen, Kejt Hadson i Sterling Kej Braun

#segregacija #rasizam

Turgud Maršal bio je advokat, borac za ljudska prava i prvi afroamerički sudija Vrhovnog suda SAD-a. Kao advokat Nacionalne asocijacije za unapređenje prava obojenih – NAACP (naziv „obojeni“ je relikv minulih vremena segregacije), pro bono je zastupao nevinu optužene sunarodnike. U precedentnom pravu SAD mnogi zakoni temeljili su se na odlukama viših sudova koje baštine robovlasničko poreklo državne privrede, naročito na Jugu. Rasizam i segregacija četrdesetih godina i dalje su bojili duh vremena, a artikulisanje Afroamerikanaca kao neprijatelja vodilo je političkim poenima. Mržnja je shvatana kao poželjan obrazac ponašanja, a suprotstavio joj se upravo Turgud Maršal i NAACP u slučaju - Braun protiv odbora za obrazovanje Topike. Vrhovni sud SAD-a doneo je presudu kojom je proglasio neustavnim zakone koji uspostavljaju odvojene javne škole za crne i bele učenike te uskraćuju deci crne boje kože jednake obrazovne mogućnosti.

Sloboda se osvaja, a njeni zamajci bili su izuzetni pojedinci: Martin Luter King, Malkolm Iks, Brajan Stivenson, Turgud Maršal i svi oni koji su živeli boreći se za pravdu.

Der Fall Collini (2019) – Slučaj Kolini
režija: Marko Krojcpantner, uloge: Elijas Mbarek,
Aleksandra Marija Lara i Franko Nero

#ubistvo #neetički_odabir_advokata #ratni_zločin #zakon

Okrivljeni je uhvaćen u izvršenju ubistva. Rekavši samo, „gotovo je“, po svedočenju očevidaca skoro da nije bio uznemiren. Žrtva je ugledni nemački biznismen i nekadašnji mecena mladog advokata kojem je dodeljen slučaj. Advokat je pažljivo odabran kako bi, subjektivnošću uslovljen, slučaj što pre okončao na štetu okrivljenog. Suprotno očekivanjima, a u skladu sa profesionalnom etikom, advokat sprovodi temeljnu istragu i pronalazi motiv okrivljenog za ubistvo; pre 65 godina, za vreme II svetskog rata, u jednom italijanskom mestu, okrivljeni, tad dečak, svedočio je ubistvu svog oca od strane komandanta nemačke SS divizije, istog onog kojeg godinama kasnije hladnokrvno ubija.

U oktobru 1968. godine nemački Bundestag donosi tzv. Dreherov zakon, kojim se onemogućava svako gonjenje nižih oficira Vermahta za zločine za koje su odgovorni samo visoki oficiri. Time se, nakon suđenja u Nirnbergu, može goniti i kažnjavati još samo nekolicina nekažnjenih oficira Vermahta. Ostali su, kako se navodi, „samo izvršavali naređenja“. Zakon je prestao da važi kad je završena konačna denacifikacija društva. Ceo Kolinijev život obeležio je tragični gubitak oca. Kada je konačno uspeo da ga osveti, okončava svoj život (u suprotnom bio bi okrivljen za ubistvo).

Krivično gonjenje i izvršenje kazne za ratne zločine ne zastareva. Ubistvo ratnog zarobljenika koji je prethodno izdvojen od ostalih zarobljenika ne može se posmatrati izolovano i tretirati kao krivično delo „običnog“ ubistva ili teškog ubistva upravo zbog

konteksta događaja u kojem se desilo, već samo kao ratni zločin. Nasuprot institutu komandne odgovornosti kod kojeg lice na komandnom položaju može odgovarati i za nesprečavanje ili nekažnjavanje krivičnih dela izvršenih od strane potčinjenih lica, odnosno zbog samog nečinjenja, za krivično delo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva koje je izvršeno naredbom, nužno je postojanje jasnog i nedvosmislenog naređenja.

J'accuse (2019) – Ja, optužujem/ Oficir i špijun
režija: Roman Polanski
uloge: Lui Garel, Žan Dužardan i Emanuel Senje

#špijunaža

Priča nazvana po legendarnom članku Emila Zole predstavlja jedan od najsramotnijih trenutaka u francuskoj istoriji. Krajem 19. veka francuska vojna obaveštajna služba dolazi do saznanja da su njihovi podaci došli u posed nemačke vojske. Kapetan Alfred Drajfus optužen je za veleizdaju, osuđen i prognan na francusko kolonijalno Đavolje ostrvo. Drajfus je bio Jevrejin, jedini u francuskoj vojsci u potpuno antisemitskom okruženju. Bez dokaza je ražalovan, osuđen i poslat na doživotnu robiju. Kormilo službe preuzima potpukovnik Mari Žorž Pikar i saznaje ime pravog krivca, majora Ferdinanda Esterhazija. Pikar pokušava da preokrene javno mnjenje i raspoloženje u vojsci da bi nevini Drajfus bio oslobođen, a Esterhazi osuđen. U toj nameri pomažu mu Emil Zola (sa čuvenim člankom *Ja, optužujem*) i Žorž Klemanso (osnivač lista L'Oror u kojem se pojavljuje Zolin članak).

Špijunaža je krivično delo propisano Krivičnim zakonikom RS, u glavi Krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti RS. Čini je onaj ko ustupa tajne vojne, ekonomske ili službene podatke ili dokumente stranoj državi, stranoj organizaciji ili licu koje im služi. Tajnim se smatraju oni vojni, ekonomski ili službeni podaci ili dokumenti koji su zakonom, drugim propisom ili odlukom nadležnog organa donesenim na osnovu zakona proglašeni tajnim, a čije bi odavanje prouzrokovalo ili bi moglo da prouzrokuje štetne posledice za bezbednost, odbranu ili za političke, vojne ili ekonomske interese zemlje.

Just Mercy (2019) - Pravo na prigovor
režija: Destin Danijel Kreton
uloge: Majkl Bi Džordan, Džejmi Foks i Bri Larson

#rasizam #smrtna_kazna #sudska_zabluda

Mladi crni advokat dolazi u mali grad u dubokom Jugu. Brani nevino optuženog Afroamerikanca, čija je osuđujuća presuda za ubistvo zasnovana na kontradiktornom svedočenju drugog prestupnika (motivisanog blažom kaznom na suđenju koje čeka). Pored velikih borbi pred svim sudskim instancama, Stivensonov izlazak u javnost izvršio je neophodan pritisak i okrivljeni je oslobođen optužbi. Ne samo da nije bilo dokaza; štaviše, okrivljeni nije čak ni bio blizu mesta izvršenja dela, ali je bio pogrešne boje kože (osumnjičeni belac iz nepoznatih razloga nikada nije priveden pravdi).

Brajan Stivenson počeo je iz istog mesta kao i Atikus Finč (junak romana „Ubiti pticu rugalicu“ književnice Harper Li). Pedeset godina kasnije, rasizam je očigledno i dalje jaka prepreka sprovođenju pravde u Monrovilu. Ne čudi zašto se Stivenson, u borbi protiv rasne segregacije i nemilosrdnog ugnjetavanja crnaca, našao baš tu, u Monrovilu - gradu u kojem je smeštena radnja romana koji je posvećen borbi za slobodu.

Dark Waters (2019) – Mutne vode
režija: Tod Hejns
uloge: Mark Rafalo, En Hatavej, Tim Robins i Bil Pulman

#životna_sredina #zagađenje #oboljenja #naknada_štete

Kada velike korporacije zagađuju životnu sredinu jedina svrha je profit, sve ostalo je kolateralna šteta. Matematika je jasna: prodaja proizvoda čije nuspojave zagađuju okolinu, uveliko prevazilazi naknadu štete koju bi korporacija isplatila oštećenima. Stoga, proizvodnja se uvek nastavlja. Neophodna je mnogo veća akcija (actio – tužba) da bi korporativna zver postala ranjiva te promenila način proizvodnje. Proizvod je poznati i naširoko korišćeni teflon. Fabrika je godinama koristila *perfluorooktanoinsku kiselinu* u izradi teflona i sama sprovela istraživanje o štetnim dejstvima iste, nalazeći da uzrokuje maligne bolesti. Istraživanje nije javno izneto, a korporacija je nudila vansudsko poravnanje. Ipak, naknada štete ne otklanja opasnost za buduća pokolenja. Nezavisna medicinska istraživanja ustanovila su, takođe, vezu između kiseline i malignih oboljenja, pa advokat kreće sa pojedinačnim tužbama oštećenih i tužbenim zahtevima za naknadu štete i doživotnih medicinskih troškova.

Odredbe Zakona o zaštiti životne sredine, pored Zakona o obligacionim odnosima kao lex generalis-a kada se radi o naknadi štete, uređuju ove oblasti života i dovoljno su jako oružje za vođenje temeljnog sudskog procesa protiv obesnih kompanija.

Worth (2020) – Koliko vredi život?
režija: Sara Kolanđelo
uloge: Majkl Kiton, Ejmi Rajan i Stenli Tući

#neprocenjiva_vrednost #medijacija

Nakon 9/11 (napad na Svetski trgovinski centar u Nju-jorku, 11. septembra 2001. godine), Vlada SAD-a osniva Fond odštete žrtvama Jedanaestog septembra, u svrhu pravične naknade porodicama blizu 6000 preminulih. U vremenu puke administracije, gde čovek predstavlja samo broj, a broj statistiku, trebalo je naći odgovarajući način da se ublaži bol i prevenira veliki broj tužbi. Činjenica je da je život čoveka neprocenjiv, ali i to da eventualni tužbeni zahtev glasi na određenu svotu novca. Sve to uzima u obzir advokat protagonista i njegov saradnik, pokušavajući da odrede formulu o vrednosti izgubljenih života. Nadoknada bi obuhvatala izgubljenu zaradu preminulog, (često porodičnog provajdera), potomke, supružnike i ostale srodnike, te naknadu nematerijalne štete usled boli. Da li je potrebno reći da je takav pokušaj naišao na zid? Poslovni odnos advokata prema slučaju menja se kada zaista susretne bližnje preminulih. Promena stava medijatora rezultirala je dogovorom i Fond je obeštetio žrtve 9/11 u visini od ukupno 7 milijardi dolara za 5650 žrtava; 95 porodica ipak nije postiglo dogovor.

Medijacija je alternativni način rešavanja sporova u kojem treće, nezavisno, neutralno i nepristrasno lice, posrednik – medijator, pomaže stranama u sukobu da dođu do uzajamno prihvatljivog rešenja. Medijaciji se može pristupiti pre i u toku sudskog postupka, kao i u toku postupka po pravnim lekovima ili u toku izvrsnog postupka.

Specifičnost medijacije kao dobrovoljnog, neformalnog, izuzetno brzog i jeftinijeg postupka je u tome da tokom postupka strane zadržavaju potpunu kontrolu i u njemu niko umesto njih samih ne može doneti odluku o načinu rešavanja njihovog spornog odnosa, te ukoliko do sporazuma dođe, zaključuju ga u zajedničkom interesu. Uloga medijatora se upravo ogleda u tome da isti pomaže stranama da utvrde svoje interese u odnosu sa drugom stranom i postignu sporazum. Sporazum može imati snagu izvrsne isprave, a medijator i punomoćnici strana mogu učestovati u njegovoj pisanoj izradi.

**The Trial of the Chicago 7 (2020) –
Suđenje Čikaškoj sedmorici**
*režija: Aron Sorkin, uloge: Edi Redmejn, Saša Baron
Koen, Mark Rajlans, Džozef Gordon Levit, Frenk
Landžela i Majkl Kiton*

#antiratne_demonstracije #okupljanja #ustavno_uređenje

Avgusta 1968. godine, grupa nazvana Čikaška sedmorica organizovala je i sprovela veliki antivladin protest protiv Vijetnamskog rata. Protest je nasilno ugušen. Nekoliko meseci kasnije uhapšeni su i okrivljeni za krivična dela koja bi se kod nas kvalifikovala kao dela protiv bezbednosti i ustavnog uređenja Republike. Okrivljeni su mahom bili deo kontrakulture šezdesetih, koja je godinama kasnije evoluirala u subkulturu te konačno u masovnu kulturu, najčešće posredstvom muzike i filma. Drugačiji od istosti, bili su trn u oku predstavnika konzervativne Amerike, uključujući i sudiju koji je pokazivao otvorenu netrpeljivost i predrasude prema okrivljenima. Reči jednog od demonstranata, „ako krv treba da teče, nek teče po celom gradu“, pogrešno su interpretirane kao jedan od dokaza optužbe za krivično delo protiv države. Izostala je reč „naša“ („ako naša krv treba da teče...“). Svedočenje jednog od okrivljenih završilo se kazivanjem imena i prezimena svih stradalih vojnika u Vijetnamu od početka suđenja.

Krivična dela protiv ustavnog uređenja i bezbednosti RS i protiv državnih organa navedena su u glavi 28 i 29 KZ-a RS. U glavi 31 propisana su krivična dela protiv javnog reda i mira. Naravno, mirno okupljanje je slobodno (Zakon o javnom okupljanju). Podrazumeva okupljanje više od 20 lica radi izražavanja, ostvarivanja i promovisanja državnih, političkih, socijalnih i nacionalnih uverenja i ciljeva, drugih sloboda i prava u

demokratskom društvu. Okupljanje nije dozvoljeno kada postoji ugrožavanje bezbednosti, kada su ciljevi okupljanja usmereni na pozivanje i podsticanje na oružani sukob ili upotrebu nasilja (ili kad postoji opasnost od nasilja), na kršenje ljudskih prava, na podsticanje mržnje i netrpeljivosti. Okupljanja na otvorenom prostoru prijavljuju se Ministarstvu unutrašnjih poslova. Prijava se podnosi najkasnije pet dana pre vremena određenog za početak održavanja okupljanja. Policijski službenici ovlašćeni su da spreče ili prekinu okupljanje ukoliko uoči održavanja okupljanja ili u toku njegovog trajanja nastupe okolnosti pod kojima okupljanje nije dozvoljeno. Mere u slučaju prekida okupljanja su novčane kazne za prekršaj fizičkog lica kao organizatora. Krivično delo iz člana 325 - Pozivanje na otpor - Ko druge poziva na otpor ili na neposlušnost prema zakonitim odlukama ili merama državnih organa ili prema službenom licu...- brisano je novelama KZ-a iz 2009. godine.

Odjavna špica:

Beyond a Reasonable Doubt (1956) - Van razumne sumnje, režija: Fric Lang, uloge: Dejna Endruz i Džoan Fontejn; Poznato je da je porotni sistem nastao kao odgovor sudiji pojedincu koji je imao svu moć u rukama da presudi okrivljenom. Koliko je bezlični sistem odlučivanja pravedniji nasuprot despotskom?

A Man for All Seasons (1966) - Čovek za sva vremena, režija: Fred Cineman, uloge: Pol Skofild, Robert Šo i Orson Vels; Engleska, 16. vek. Kralj Henri VIII uspostavlja supremaciju nad Katoličkom crkvom i samoprolašava se za Arhibiskupa Crkve Engleske. Iako rođen i odgajan u katoličkoj Engleskoj, kralj raskida sa tradicijom, jer rimski Papa odbija da mu pruži blagoslov za razvod sa suprugom „nerotkinjom“. Zbog raskola, engleska crkva postaje luteranska i priklanja se onima koje je kralj do juče progonio. Kralju se suprotstavlja Sir Tomas Mor, pisac Utopije, posvećeni katolik, kratkovremeni kancelar i savetnik te naposletku advokat. On odbija da mu pruži zakletvu na novom položaju. Jedina crkva Hristova koju Mor priznaje je Katolička. Optužen je za veleizdaju, proglašen krivim i na kraju obezglavljen. Kralja je nasledila ćerka, kraljica (Krvava) Meri, vrativši rimokatolicizam i progone luterana u Englesku. Konačno raskršće sa Rimom uvodi druga Henrijeva ćerka, kraljica Elizabeta I. Danas je Engleska protestantska zemlja. Sir Tomas Mor proglašen je za sveca Katoličke crkve četiri veka nakon smrti, a Erazmo Roterdamski mu je posvetio *Pohvalu ludosti*. Lik Tomasa Mora spaja u sebi figuru advokata i mučenika što ga još više čini nesvakidašnjim.

Absence of Malice (1981) - Odsustvo zlobe, režija: Sidni Polak, uloge: Pol Njumen i Seli Fild; Samo je loša vest dobra vest, cinik bi rekao. Vest u dnevnim novinama zastareva za jedan dan, ali traje dovoljno dugo da oblikuje mišljenje čitalaca. Pojedinac prozvan u takvoj vesti samo je kolateralna šteta; ona najgrublje krši pretpostavku njegove nevinosti. Za medij to nije bitno, bitan je samo tiraž. Zakonska sredstva za povredu prava ličnosti su jasna, ali za junaka filma ne i dovoljna.

My Cousin Vinny (1992) - Moj rođak Vini, režija: Džonatan Lin, uloge: Džo Peši, Ralf Maćio i Marisa Tomei; Krivcu je neophodan odličan advokat, a nevinom - vrhunski.

The Conspirator (2010) - Zaverenik, režija: Robert Redford, uloge: Robin Rajt, Džejms Mekavoj i Tom Vilkinson; Sudi se majci jednog od zaverenika za ubistvo Abrahama Linkolna. U našem KZ-u pomaganje je jedan od vidova saučesništva u krivičnom delu. Moguće ga je učiniti samo iz umišljaja. Pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela (tzv. jatakovanje) posebno je krivično delo iz člana 333 KZ-a. Kažnjava se kaznom zatvora od 6 meseci do 8 godina. Neće se kazniti lice kojem je učinilac supružnik, lice sa kojim učinilac živi u trajnoj vanbračnoj zajednici, srodnik po krvi u pravoj liniji, brat ili sestra, usvojlac ili usvojenik, kao i supružnik nekog od navedenih lica, odnosno lice koje sa nekim od njih živi u trajnoj vanbračnoj zajednici.

Gett: The Trial of Viviane Amsalem (2014) - Razvod: suđenje Vivijan Amsalem, režija: Ronit Elkabec, Šlomi Elkabec, uloge Ronit Elkabec i Simon Abkarijan; Jevrejski verski sud i sudsko veće sastavljeno od rabina onemogućava ženi da se razvede od supruga. Moguće je samo uz uslov, za ženu ponižavajući. Tri godine ranije, iranski reditelj Ašgar Farhadi snimio je film *Jodaeiye Nader az Simin - Raz-*

vod Nadera i Simin (2011) koji baštini sličan ambijent, ali sa radnjom manje usidrenom u sudnici. Sudija je, kao u Rašomonu, van kadra. Kada bi rukom prelazili preko globusa i istovremeno pomerali skalnu kolektivizma, sa zapada prema istoku, duh istog bi dostigao svoj maksimum negde između Levanta i drevne Persije. Brak postaje zajednica velikog broja ljudi - zapravo, javna stvar. U oba filma, izraelskom i iranskom, to je jako očigledno, makar postojalo realno trvenje ova dva sveta. U Kur`anu, muslimanskoj svetoj knjizi, razvod braka, iako prezren od Allaha S.W.T, pominje se u Suri 65 (*ET Talaq*) - Razvod braka, objavljenoj u Medini; 12 ajeta (stihova) predstavljaju razvod kao pohvalan u slučaju kada žena trpi štetu i nepravdu od muškarca.

Krigen (2015) - Rat, režija: Tobias Lindholm, uloge: Pilou Asbek, Tuva Novotni i Dar Salim; Danski starešina voda u razmeni vatre naređuje vazдушnu podršku nakon koje strada lokakno civilno stanovništvo. Biva okrivljen za ratni zločin pred sudom u Danskoj. *Ratni zločin protiv civilnog stanovništva krivično je delo iz člana 372 KZ-a.*

Loving (2016) - S ljubavlju, režija: Džef Nikols, uloge: Rut Nega i Džoel Edžerton; Radnja koja kulminira presudom Vrhovnog suda SAD-a u postupku *Loving protiv Savezne države Virdžinije*. Vrhovni sud je jednoglasno odlučio da je Zakon o rasnoj integraciji iz 1924. godine, koji zabranjuje međurasne brakove - neustavan.

Trial by Fire (2018) - Suđenje vatrom, režija: Edvard Zvik, uloge: Džek O`Konel i Laura Dern; Još jedna američka istinita sudska zabluda koja ističe važnost savesnog i stručnog forenzičkog veštačenja, s obzirom na entropiju dokaza. Međutim, kad je vatra sredstvo izvršenja dela, jedan od likova kaže: „Vatra ne uništava dokaze, već ih stvara”.

If Beale Street Could Talk (2018) - Šapat ulice, režija: Beri Dženkins, uloge: Kiki Lejn, Stefan Džejms i Redžina King; Priča o nevino okrivljenom Afroamerikancu za zločin silovanja. Uz osvrt na pedesetak godina star istorijski prikaz sudskih drama u kinematografiji, nameće se dobro poznati zaključak da ničeg novog nema pod suncem.

King & Country (1964) - Kralj i otadžbina;
The Last Wave (1977) - Poslednji talas;
Ghosts of Mississippi (1996) - Duhovi Misisipija;
Mangrove (2020).

Zahvalnica:

Legendarnom, nažalost počivšem, reditelju najčuvenije sudske drame svih vremena Sidniju Lumetu na njegovim filmovima i rečenici u govoru povodom dodele počasnog Oskara: „Ne želim da zahvalim nikome, uradio sam sve sam“. Gregoriju Peku na otelotvorenju Atikusa Finča. Velikim pravnicima i zakonopiscima čija lista počinje, ali se ne iscrpljuje imenima Mihaila Konstantinovića i Radomira Lukića. Mojim roditeljima i mom bratu, a ponajviše supruzi Katarini.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

791.221.5:17

АГИНЧИЋ, Хајрудин, 1990-
Prav(d)a na filmu : zbirka pseudo priča / Хајрудин
Агинчић. - 1. izd. - Београд : Н. Агинчић, 2023 ([Београд] :
Skripta Internacional). - 110 str. ; 21 cm.

Tiraž 100

ISBN 978-86-905800-0-2

а) ФИЛМ - Мотиви - Правда

COBISS.SR-ID 125757705